

Ida Mettová

**KRONŠTADTSKÉ
POVSTÁNÍ 1921**

OBZOR 2005

První české vydání: AK FAS, sv. 4, 1999; anticopyright
Reedice: Obzor, 2005

PŘEDMLUVA K PRVNÍMU ČESKÉMU VYDÁNÍ

Prvního března 1921 vypukla v Kronštadtu — městě a hlavní základně sovětské Baltské flotily — vzpoura proti diktatuře Komunistické strany. Již dlouhou dobu i bezpečně „sovětské“ zázemí vřelo nespokojeností s bolševickým režimem. Pracující již tehdy každodenně na své kůži pocítovali, že bolševici se stali novou vládnoucí třídou, monopolizovali si moc a nyní ji bezohledně využívají ve svém zájmu. Katastrofálně špatná politika tzv. „válečného komunismu“ zlikvidovala ruský venkov, kterému bolševici tradičně nevěřili, kde měli jen hrstku členů a na nějž tvrdě dopadaly násilné konfiskace obilí. Namísto aby bolševická strana podporovala sebeorganizaci, samosprávu a svobodnou iniciativu lidí, chovala se na „svém“ venkově jako na dobytém území. Námořníci a dělníci z Kronštadtu byli lidé, kterým se již zajídala „komisarokracie“ a všudypřítomný teror Čeky. Když v říjnu 1917 kronštadtští námořníci pod velením anarchistického bouřliváka Anatolije Železnjakova brali útokem Zimní palác, bylo to ve jménu svobodného zřízení sovětů — orgánů politické a ekonomické samosprávy. Po určitém čase však bolševici zlikvidovali všechny politické soupeře a sověty se proměnily v mrtvé přívěšky stranické diktatury. V zemi byl zaveden nerovnoprávný platový, sociální a přidělový systém, výrazně zvýhodňující prominentní členy a nomenklaturní kádry Strany.

Dne 1. března 1921 lidem v Kronštadtu došla trpělivost, a ohavný způsob, jakým bolševici zradili a překroutili revoluční ideály, je přinutil povstat. Zachovali se skutečně „troufale“: vzali si demokratická práva, která si vydobyli v roce 1917 a nevyžádali si milostivé svolení Politbyra, aby mohli uspořádat nové svobodné volby do místního sovětu.

Je nutné říci, že kronštadtský program, založený na Petropavlovské rezoluci, není programem anarchistickým. V daných dobových souvislostech ale vyjadřoval spontánní odpor ruských pracujících, vojáků a námořníků proti bolševické diktatuře. Volá o všeobecné demokratizaci, po naplnění hesel „Továrny dělníkům, půdu rolníkům“, chce přezkoumat případy těch, kteří byli uvěznění v koncentračních táborech, chce propustit z bolševic-

kých kriminálů vězně z řad námezdně pracujících, kteří si dovolili kritizovat rudé cary. Každý anarchista se však v dané chvíli musel postavit na stranu kronštatdských, kteří instinktivně požadovali to, co si vybojovali v Říjnové revoluci a o co je připravila Komunistická strana: ekonomickou a politickou samosprávu, založenou na rovnostářství, demokratických svobodách a anarchistických hodnotách — solidaritě a vzájemné pomoci.

Kronštatdská vzpoura vypukla poté, co bolševická vláda začala brutálně potlačovat stávkové hnutí petrohradského proletariátu, které začalo formulovat politické požadavky. Šlo o mocenský monopol Státostrany, kterého se bolševici nechtěli za žádnou cenu vzdát. Proto musela téci krev. Bolševici často bagatelizují rozsah protibolševické stávkové vlny, která na počátku roku 1921 zachvátila Petrohrad a ostatní velká ruská města. Již 12. února 1921 však psala moskevská „Pravda“, že 60 největších petrohradských továren muselo uzavřít své brány kvůli nedostatku uhlí. Stejně jako v revolucích z let 1905 a 1917 se Petrohrad stal centrem dění. Dne 23. února se konala velká schůze zaměstnanců železáren Trubočnyj. Dělníci požadovali zrovnoprávnění přidělu a distribuci zásob zimního šatstva a bot. Nazíří vyrazili do ulic a obešli snad všechny továrny ve městě. Uspořádali velkou demonstraci na Vasilijském ostrově a už tehdy proti nim zakročily oddíly důstojnických kadetů. Bolševici se však přepočítali. Nasadit proti stávkujícím dělníkům vojáky znamenalo hodit hořící zápalku do sudu se střelným prachem. Za pár dní v samotném Petrohradu slovy Paula Avriche (viz níže) stávkovaly všechny větší továrny, včetně gigantických Putilovských železáren, které byly v letech 1905 a 1917 ohniskem revolučního vření. Přestože z předválečných 36 000 zaměstnanců zůstalo pouhých 6 000, byli to revoluční dělníci z Putilova, kteří opět vyšli do ulic. Přidali se k nim dělníci z loděnic Admirality, suchých doků Galernaja, sléváren Baltickij a Patronnyj a desítek dalších podniků.

Ruský proletariát, vyhladovělý, zbídačený a zterorizovaný bolševickou tajnou policií Čekou, byl ze zoufalství často schopen čehokoli. Když na konci února 1921 Lenin navštívil odborářskou schůzi moskevských slévačů, zeptal se účastníků, kteří obvinili bolševiky, že si neprávem uzurpovali řízení země, jestli by snad

nechtěli návrat bělogvardějců a monarchie. Dostalo se mu odpovědi, která ho šokovala: „Ať přijde kdokoli — bílí, černí nebo samotní ďáblové — jen když vás vymetou ze země.“ (Avrich, str. 36)

Kronštadt nakonec padl. Můžeme sice spekulovat, co by se stalo, kdyby povstalci počkali několik týdnů, až roztaje led a Kronštadt by se stal prakticky nedobytnou pevností, ale v historii neexistují žádná kdyby... Kronštadt byl posledním masovým projevem svobodného socialistického, anarchismem silně ovlivněného smýšlení v Ruské revoluci. Potom už nebylo nic, jen sedmdesát let dlouhá tma, Čeka a GULAG. Ještě dnes se i v naší zemi najdou trockistické a marxisticko-leninské skupinky, které schvalují masakr Kronštadtského povstání a obhajují ho v duchu klasické tradice bolševické demagogie jako historickou nevyhnutelnost a potření kontrarevolučního spiknutí. Tito lidé se občas nestydí vmístit se do našich řad na nejrůznějších anarchistických akcích. Doufám, že všichni anarchisté si po přečtení práce Idy Mettové uvědomí, že bolševismus je totalitní idea, se kterou není možné vést jen teoretické disputace, ale kterou je vždy nakonec nutné zničit silou, stejně jako fašismus.

Klasickou prací, detailně popisující kromě Kronštadtu i souvislosti „válečného komunismu“ a vývoj bolševické moci, je „Kronštadt 1921“ od amerického historika Paula Avriche, kterou se vám rovněž budeme snažit dát k dispozici a která s největší pravděpodobností vyjde v zimě 1999/2000. Mám dojem, že Kronštadt je jeden z posledních bolševických (zvláště pak trockistických) mýtů, který ještě nebyl konfrontován některou z publikací Anarchistické knihovny FSA. Prozatím jsem přeložil a s pomocí ostatních soudruhů připravil k vydání „pouze“ brožurku slavné ruské anarchistky Idy Mettové „Kronštadtské povstání 1921“, protože vím, že téma Kronštadtu je mezi českými anarchisty stále aktuální.

V červenci 1999 Anarchistická knihovna FSA dále vydá dlouho připravovaný sborník prací amerického anarchisty Murraye Bookchina pod názvem „Jako cestou půjde anarchismus?“

PW

KRONŠTADTSKÉ UDÁLOSTI

*„Nové spiknutí Bílých... předpokládané a nepochybně
přípravené francouzskou kontrarevolucí.“*

Pravda 3. března 1921

*„Všichni víte, že v něm hráli důležitou roli bílí generálové. To je
plně prokázáno.“*

Lenin ve zprávě X. sjezdu VKS (b),
8. března 1921, Vybrané spisy, sv. IX, str. 98.

*„Bolševici odsoudili lidi z Kronštadu jako kontrarevoluční
vzbuřence, vedené bělogvardějským generálem. Toto obvinění se
ukázalo jako nepodložené.“*

Isaac Deutscher, „The Prophet Armed“,
Oxford University Press 1954, str. 511

*„Nebyl podán žádný důkaz o tom, že by kronštadtští povstalci
byli bělogvardějci.“*

Brian Pearce, historik Socialist Labour League
v Labour Review, sv. V, č. 3.

POZADÍ

Kronštatdské povstání vypuklo tři měsíce po skončení občanské války na evropské frontě. Ve chvíli, kdy byla občanská válka dotažena do vítězného konce, pracující masy Ruska se nacházely ve stavu chronického hladomoru. Byly rovněž čím dál více ovládány bezohledným režimem, kontrolovaným jedinou politickou stranou. Generace, která uskutečnila Říjen, si ale ještě pamatovala přísliby sociální revoluce a naději na vybudování nového druhu společnosti.

Tato generace představovala opravdu značnou část pracující třídy. Neochotně se vzdala svých požadavků volajících po rovnosti a skutečné svobodě a věřila, že pokud nejsou přímo neslučitelné s válečným stavem, je přinejmenším obtížné je realizovat za válečných podmínek. Jakmile ale bylo dosaženo vítězství, pracující z měst, námořníci, vojáci Rudé armády a rolníci, zkrátka všichni, kteří prolévají krev v občanské válce, už neviděli žádné další důvody pro své strádání a slepou podřízenost kruté disciplíně. Dokonce i kdyby tyto věci měly nějaký smysl ve válce, něco takového už neplatilo.

Zatímco mnoho lidí bojovalo na frontě — jiní — ti, kteří si užívali vedoucích pozic ve státním aparátu — konsolidovali svoji moc a stále více a více se vzdalovali námezdně pracujícím. Byrokracie mezitím narostla do alarmujících proporcí. Státní mašinerie se nacházela v rukou jediné politické strany, do níž stále intenzivněji pronikali kariéristé. V běžném každodenním životě znamenal bezpartijní dělník méně, než bývalý buržoa nebo šlechtic, který se ze ziskuchtivých důvodů přidal ke Straně. Svobodná kritika již dávno nebyla možná. Každý straník mohl udat kteréhokoli dělníka jako „kontrarevolucionáře“ jednoduše proto, že ten hájil svoje třídní práva a svou důstojnost příslušníka třídy námezdně pracujících.

Průmyslová a zemědělská produkce rapidně klesala. Továrny už neměly doslova žádné surovinové zásoby. Strojní zařízení bylo opotřebované a zanedbané. Hlavní starostí proletariátu se stal nerovný boj s hladomorem. Krádeže na pracovišti se staly svým

způsobem kompenzací za uboze placenou práci. Pokračovaly i přesto, že Čeka opakovaně prováděla kontroly u továrních bran.

Pracující, kteří stále měli spojení s venkovem, vyrazili z měst, aby směnili staré šaty, zápalky nebo sůl za potraviny. Vlaky byly těmito lidmi (mečtočníci) přímo přeplněny. Přes tisíce proti-venství se snažili přivést jídlo do vyhladovělých měst. Opakovně docházelo k výbuchům lidového hněvu, když policejní oddíly konfiskovaly životně důležité zásoby mouky nebo brambor, které dělníci přinášeli na svých zádech, aby nenechali své děti hladovět.

Rolníci podléhali povinným rekvizicím. Zaseli méně i přes nebezpečí vypuknutí hladomoru, ve který vyústila všeobecně ubohá sklizeň. Za normálních podmínek by následky nebyly automaticky tak katastrofální. Plocha obdělávané půdy byla větší a rolníci si obvykle nechávali něco stranou na horší časy.

Situace předcházející kronštadtskému povstání může být celkově charakterizována jako neuvěřitelný rozpor mezi sliby a výsledky. Přetrvávaly tvrdé ekonomické těžkosti. Stejně důležitou byla ale i skutečnost, že generace, které se vše týkalo, stále nezapomněla na práva, za něž bojovala v Revoluci. Právě toto poskytl povstání psychologický podklad.

Rudé námořnictvo žilo svými vlastními problémy. Po brest-litesvském míru vláda zahájila naprostou reorganizaci ozbrojených sil na základě rigidní disciplíny, naprosto neslučitelné s původními principy, podle nichž si muži sami volili své důstojníky. Byla uvedena v život úplná hierarchická struktura, což postupně potlačilo demokratické tendence, převládající na počátku Revoluce. V námořnictvu, kde revoluční tradice zapustila hluboké kořeny, ale tato reorganizace z čistě technických důvodů nebyla možná. Většina z námořních důstojníků přešla k Bílým a námořníci si stále uchovávali mnoho z demokratických práv, získaných v roce 1917. Nebylo možné úplně rozpustit jejich vlastní organizace.

Tento stav věcí byl v příkrém rozporu s tím, co se odehrávalo ve zbytku ozbrojených sil. Nemohl nadále přetrvávat. Rozdíly mezi řadovými námořníky a vyšším velitelstvím ozbrojených sil prudce narůstaly. Po ukončení občanské války v evropském Rusku se staly přímo explozivními.

Nespokojenost nebyla chronická jen mezi bezpartijními ná-

mořníky a zasahovala rovněž komunisty. Pokusy „přivést Flotilu k pořádku“ pomocí zavedení „armádních řádů“, o což se v roce 1920 pokusil Zef, vedoucí člen Strany a člen Revolučního válečného výboru Baltické flotily, se setkaly s tvrdým odporem a jejich autor byl oficiálně odsouzen komunistickými námořníky za své „diktátorské tendence“. Ohromná propast mezi řadovými námořníky a velením se znovu projevila během voleb na VIII. sjezd sovětů, konaných v prosinci 1920. Na petrohradské námořní základně velké počty námořníků hlučně opustily volební setkání a otevřeně protestovaly proti přítomnosti oficiálních delegátů Politotdělu a Komflotu — to jest organizací, které si monopolizovaly politickou kontrolu námořnictva.

15. února 1921 se sešla Druhá konference komunistických námořníků Baltické flotily. Čítala 300 delegátů, kteří přijali následující rezoluci:

„Tato Druhá konference komunistických námořníků odsuzuje práci Poubaltu (Politické sekce baltické flotily).

1) Poubalt se nejen separoval od mas, ale rovněž i od aktivních funkcionářů. Proměnil se v byrokratický orgán postrádající jakoukoli autoritu mezi námořníky.

2) Poubalt zcela postrádá jakýkoli plán nebo metodu práce. Existuje rovněž nedostatek souladu mezi jeho činy a rezolucemi přijatými IX. sjezdem Strany.

3) Poubalt, poté, co se totálně oddělil od stranických mas, zardusil jakoukoli lokální iniciativu. Přeměnil všechnu politickou práci na papírování, což má škodlivé následky na organizaci mas ve Flotile. Mezi červnem a listopadem minulého roku, opustilo Stranu 20 % jejích členů z řad námořníků. Tuto skutečnost můžeme vysvětlit chybnými metodami práce Poubaltu.

4) Příčina se nachází v samotných principech organizace Poubaltu. Ty musí být změněny s ohledem na větší demokratičnost.“

Několik delegátů ve svých projevech požadovalo naprosté zrušení „politických oddělení“ v námořnictvu, což je bod, který znovu objevíme v rezolucích námořníků během kronštadtského povstání. Ke známé diskusi o odborové otázce před X. sjezdem Strany došlo v situaci, kdy převládaly právě podobné nálady.

V dobových dokumentech můžeme jasně rozeznat snahu jis-

tých bolševických vůdců (mezi jinými i Trockého) nejen ignorovat narůstající nepokojenost mezi námezdně pracujícími a všemi, kteří v minulém období bojovali se zbraní v ruce, ale uplatnit přímo vojenské metody k řešení problémů všedního života, zvláště co se týče průmyslu a odborových svazů.

Během těchto vzrušených diskusí přijali námořníci Baltické flotily názor velice odlišný od Trockého. Během voleb na X. sjezd Strany, Baltická flotila masově volila proti stranickým vůdcům — Trockému, Lidovému komisaři války (pod jehož pravomoc spadalo i námořnictvo) a Raskolnikovovi, veliteli Baltické flotily. Trockij a Raskolnikov spolu v otázce odborových svazů souhlasili.

Námořníci hledali cesty jak protestovat proti pokračující nezměněné situaci a začali masově vystupovat ze Strany. Podle informací pocházejících od Sorina, stranického komisaře pro Petrohrad, jen v lednu 1921 masově vystoupilo ze strany 5 000 námořníků.

Není pochyb o tom, že současně probíhající vnitrostranická diskuse měla široký dopad na masy. Překročila úzce vymezené hranice, do kterých ji Strana chtěla sevřít. Rozšířila se do třídy námezdně pracujících jako celku, mezi vojáky a námořníky. Ostrá lokální kritika začala pracovat jako všeobecný katalyzátor událostí. Proletariát uvažoval zcela logicky: pokud byla diskuse a kritika dovolena členům Strany, proč by neměla být dovolena masám, které na svých bedrech nesly těžkosti občanské války?

Ve svém projevu k X. sjezdu — zveřejněnému v zápisu — Lenin vyjádřil politování, že „dovolil“ podobnou diskusi. „Jistě jsme chybovali,“ řekl, „v tom, že jsme svolili k této diskusi. Taková diskuse byla v období před jarem, obtíženým tolika těžkosti, prostě škodlivá.“

PETROHRAD NA POČÁTKU KRONŠTADTU

I přesto, že se populace Petrohradu zmenšila o dvě třetiny, zima 1920-1921 se ukázala být mimořádně těžká.

Potravin bylo ve městě málo již od února 1917 a situace se zhoršovala den ode dne. Město vždy záviselo na dodávkách z jiných částí země. Během revoluce se zemědělská ekonomika v mnoha z těchto regionů ocitla v krizi. Venkov mohl hlavní město zásobovat jen ve velmi omezené míře. Katastrofální stav železnic vše ještě zhoršil. Neustále se prohlubující antagonismus mezi městem a vesnicí všude způsobil další těžkosti.

K těmto částečně nevyhnutelným faktorům musíme přičíst byrokratickou degeneraci státní správy a dravost státních orgánů v honbě za zásobami potravin. Jejich role v zásobování obyvatelstva byla ve skutečnosti zásadně negativní. Pokud během zmíněného období obyvatelé Petrohradu nezemřely hladu, bylo to především díky jejich vlastní přizpůsobivosti a iniciativě. Sháněli jídlo všude, kde to šlo!

Byl široce praktikován výměnný obchod. Na venkově ještě pořád bylo nějaké jídlo k sehnání i před malý rozsah osetých ploch. Rolník tuto produkci vyměnil za zboží, jež postrádal: boty, petrolej, sůl, zápalky. Městská populace se snažila toto zboží získat jakýmkoli způsobem. Pouze to mělo na venkově nějakou cenu. Lidé sebou přinášeli zpátky výměnou pár kilo mouky nebo brambor. Jak jsme se již zmínili, těch pár nevytopených vlaků bylo přecpáno muži s batohy na zádech. Cestou se soupravy často zastavily, protože jim došlo palivo. Pasažéři pak museli vystoupit a pokácet pár stromů jako palivo pro kotle.

Tržiště jako taková byla oficiálně zrušena, ale takřka ve všech městech existovala tolerovaná poloilegální tržiště, kde docházelo k výměnnému obchodu. Podobné trhy existovaly i v Petrohradu. Najednou v létě roku 1920 Zinovjev vydal dekret zakazující provádění jakýchkoli obchodních transakcí. Několik zbývajících obchůdků bylo uzavřeno a zapečetěno. Státní aparát nicméně neměl prostředky na zásobování měst. Od této chvíle už hladomor nemohl být zmírňován iniciativou obyčejných lidí. Stal se extrémním. V lednu 1921 podle informací zveřejněných Petrokommun-

sem (Státním zásobovacím úřadem města Petrohradu) dostávali dělníci ve slévárnách denní přiděl 800 gramů černého chleba, úderníci z jiných továren 600 gramů, dělníci se speciálními kartami 400 gramů, ostatní: 200 gramů. Černý chléb se tehdy stal všeobecně rozšířenou dietou ruského lidu.

Ale i tyto oficiální přiděly byly distribuovány nepravidelně a v menším než předepsaném množství. Zaměstnanci dopravy tak například dostávali v nestálých intervalech ekvivalent 700 až 100 kalorií denně. Byty nebyly vytápěné. Panoval velký nedostatek ošacení a bot. Podle oficiálních statistik představovaly dělnické platy v Petrohradě v roce 1920 pouze 9 % platů z roku 1913.

Obyvatelstvo stále odjíždělo z hlavního města pryč. Všichni, kteří měli příbuzné na vesnici, se k nim přestěhovali. Autentický proletariát však zůstal až do konce, protože měl s vesnicí jen velmi slabé svazky.

Tuto skutečnost musíme zvláště zdůraznit, abychom veřejně odhalili oficiální lži, snažící se připsat brzké následné propuknutí petrohradských stávek rolnickým elementům, „nedostatečně zakaleným v proletářských idejích“. Pravý opak byl pravdou. Na vesnici hledalo útočiště jen velmi málo dělníků. Většina zůstala a zcela jistě se nekonal žádný exodus rolníků do hladovějících měst! Několik tisíc „trudoarmejců“ (vojáků pracovních oddílů), tehdy posádkou v Petrohradu, nemohlo na tomto obrázku nic změnit. Byl to slavný petrohradský proletariát, ten, který sehrál vedoucí roli v obou předchozích revolucích, kdo se nakonec uchýlil ke klasické zbraní třídního boje — stávce.

První stávka vypukla v Trubečných závodech 23. února 1921. Nazítří uspořádali stávkující masové pouliční shromáždění. Zinovjev proti nim poslal oddíly kursantů (důstojnických kadetů). Stávkující se snažili dostat do kasáren Finského pluku. Mezitím se stávky šířily. Závod Baltickij zastavil práci. Pak továrna Laferma a množství dalších: Skorochoodské obuvnické závody, továrna Admiraltějskij, pak závody Bormann a Metaličeskij a nakonec 28. února, samotné velké Putilovské železárny.

Stávkující požadovali opatření k zajištění potravinových do dávek. Některé továrny požadovaly znovuotevření místních trhů, svobodu cestovat v okruhu třiceti mil od města a stažení

vojenských oddílů, blokujících přístupové cesty. Bok po boku s těmito ekonomickými požadavky ale několik závodů vzneslo političtější znějící požadavky svobody slova a tisku a osvobození vězňů z řad námezdně pracujících. V několika velkých provozech nebylo dovoleno promluvit zástupcům Strany.

Konfrontován s mizérií ruských dělníků, kteří hledali východisko ze své nesnesitelné situace, servilní místní stranický výbor a Zinovjev (který se podle početných svědectví v Petrohradě choval jako skutečný tyran), nenašli žádné lepší řešení než brutální násilí.

Puchov (1), „oficiální“ historik kronštatdské vzpoury, napsal, že „byly potřeba rozhodující třídní opatření k přemožení nepřátel revoluce, kteří používali neuvědomělé části proletariátu aby vyrvali moc z rukou dělnické třídy a jejího předvoje, Komunistické strany.“

Dne 24. února straničtí vůdci sestavili speciální generální štáb, nazvaný Obranný výbor. Skládal se ze tří lidí: Lačeviče, Anzeloviče a Avrova. Těm mělo být k ruce množství technických poradců. V každé městské čtvrti byla vytvořen podobný Výbor tří („trojka“), složený z místního stranického předáka, velitele stranického praporu lokální domobrany a komisaře z policejní školy. Podobné výbory byly zorganizovány i na předměstích. Skládaly se z místního předsedy stranické organizace, předsedy výkonného orgánu místního sovětu a obvodního vojenského komisaře.

Dne 24. února Obranný výbor vyhlásil v Petrohradě stanné právo. Po jedenácté hodině večerní byl zakázán pohyb po ulicích a stejně tak všechny demonstrace a setkání, jak na veřejnosti tak v soukromí, pokud nebyly povoleny Obranným výborem. „Všechny přestupky budou posuzovány podle vojenského práva.“ Dekret byl podepsán Avrovem (později zastřeleným stalinisty), velitelem Petrohradské vojenské oblasti, Lačevičem (který později spáchal sebevraždu), členem Válečné rady a Bulinem (později zastřeleným stalinisty), velitelem opevněné oblasti Petrohrad.

1 Puchov: Kronštatdské povstání 1921, Státní nakladatelství, edice Mladá garda v sérii Fáze občanské války, 1931

Byla nařízena všeobecná mobilizace vztahující se na členy Strany. Byly vytvořeny speciální oddíly pro vysílání na „zvláštní místa.“ Zároveň byly staženy armádní jednotky, blokující přístupové cesty do Petrohradu. Pak byli uvězněni vůdci stávků.

Dne 26. února vyslali kronšadtští námořníci, přirozeně se zajímající o všechno, co se odehrávalo v Petrohradě, své delegáty, aby se dozvěděli něco více o stávkách. Delegace navštívila množství továren a vrátila se do Kronštadu 28. února. Toho samého dne posádka bitevní lodi Petropavlovsk, poté, co prodiskutovala situaci, schválila následující rezoluci: (2)

„Námořníci vyslechli jsme zprávy delegátů vyslaných Všeobecným shromážděním Flotily, aby zjistili podrobnosti o situaci v Petrohradu a požadují:

1) Okamžité nové volby do sovětů. Současné sověty již nepředstavují přání dělníků a rolníků. Nové volby by měly být tajné a měla by jim předcházet svobodná předvolební propaganda.

2) Svobodu slova a tisku pro dělníky a rolníky, pro anarchisty a levé socialistické strany.

3) Právo shromažďovací a svobodu pro odborové svazy a rolnické organizace.

4) Zorganizovat nejpozději 10. března 1921 konferenci bezpartijních dělníků, vojáků a námořníků Petrohradu, Kronštadu a petrohradské oblasti.

5) Osvobození všech politických vězňů z řad socialistických stran, všech uvězněných dělníků a rolníků, vojáků a námořníků patřících k dělnickým a rolnickým organizacím.

6) Zvolení komise, která by prozkoumala spisy těch, kteří jsou zadrženi ve vězeních a koncentračních táborech.

7) Zrušení všech politických oddělení v ozbrojených složkách. Žádná politická strana by neměla mít privilegia na propagaci svých myšlenek nebo přijímání státních prostředků k těmto

2 Tuto rezoluci následně kronšadtští námořníci přijali na Všeobecném shromáždění a připojilo se k ní i množství jednotek Rudé armády. Byla rovněž schválena všemi civilními obyvateli Kronštadu na jejich Všeobecném shromáždění. Stala se politickým programem povstání, a proto si заслужuje pečlivou analýzu.

účelům. Namísto politických oddělení by měly být zřízeny různé kulturní skupiny, podporované ze státních prostředků.

8) Okamžité odvolání armádních oddílů umístěných mezi městy a venkovem.

9) Zrovnoprávnění přidělů pro všechny pracující, s výjimkou těch, kteří vykonávají nebezpečné nebo zdraví škodlivé práce.

10) Zrušení stranických bojových oddílů ve všech ozbrojených složkách. Zrušení stranických stráží před továrnami a podniky. Pokud je stráží třeba, měly by být jmenovány s ohledem na názory pracujících.

11) Zajištění svobody práce na vlastní půdě pro rolníky a práva vlastnit hospodářská zvířata s tou podmínkou, že se o ně budou starat sami a nebudou využívat námezdní práci.

12) Požadujeme, aby se k této rezoluci přidaly všechny jednotky i skupiny důstojnických kadetů.

13) Požadujeme, aby tisk poskytl této rezoluci odpovídající publicitu.

14) Požadujeme ustavení mobilních skupin dělnické kontroly.

15) Požadujeme umožnění řemeslnické produkce za podmínky, že nebude využívat námezdní práce.

ANALÝZA KRONŠTADTSKÉHO PROGRAMU

Kronštadští námořníci a petrohradští stávkující dělníci věděli velmi dobře, že u kořenu současné politické krize je ekonomický stav Ruska. Jejich nespokojenost byla způsobena jak hladomorem, tak celkovým vývojem politické situace. Ruští námezdně pracující podléhali stále větší deziluzi z jejich největší naděje — sovětů. Každý den viděli, jak se na místo sovětů staví moc jediné Strany, která navíc rychle degenerovala díky vykonávání absolutní moci a byla již zamořena kariéristy. Pracující třída se snažila postavit se proti tomuto stranickému monopolu, uplatňovanému ve všech sférách života.

První bod kronštadtské rezoluce vyjadřoval myšlenku sdílenou nejlepšímu prvků ruské třídy námezdně pracujících. Totálně „zbolševizované“ sověty již neodrážely přání a tužby dělníků a rolníků. Odtud požadavek na nové volby, provedené podle zásad úplné rovnosti mezi všemi politickými tendencemi uvnitř třídy námezdně pracujících.

Podobná regenerace sovětů mohla znamenat záruku všem těmto tendencím vyjadřovat se svobodně bez obav z pomluv nebo likvidace. Odtud zcela přirozeně pramení i následná myšlenka svobody vyjadřování, svobody tisku, shromažďovací svobody a svobody se organizovat, obsažená v druhém bodě.

Musíme zdůraznit, že v roce 1921 byl již třídní boj na venkově prakticky vybojován. Drtivá většina kulaků byla vyvlastněna. Je zcela chybné tvrdit, že garantování základních svobod rolníkům — jak bylo požadováno ve třetím bodu — by znamenalo obnovení politických práv pro kulaky. Jen o několik málo let později byli rolníci vyzýváni, „aby se obohatili“ — tentokrát Bucharinem, tehdejším oficiálním mluvčím Strany.

Kronštadtská rezoluce vyniká tím, že otevřeně a jasně konstatuje stav věcí. Nepřináší ale ani nic nového. Její nosné myšlenky byly diskutovány úplně všude. Za jejich zastávání tím či oním způsobem, plnili dělníci a rolníci vězení a nedávno založené koncentrační tábory. Lidé z Kronštadtu neopustili své soudruhy. Bod šest rezoluce ukazuje, že zamýšleli přezkoumat celý soudní systém. Již tehdy existovaly důvodné pochybnosti o jeho objektivitě

jako údajného nástroje jejich moci. Kronšadtští námořníci tak prokazovali ducha solidarity v souladu s těmi nejlepšími tradicemi pracující třídy. V červenci 1917 Kerenskij nechal uvěznit delegaci Baltické flotily, která přijela do Petrohradu. Kronšadt okamžitě vyslal další deputaci, aby prosadila její propuštění. V roce 1921 byla tato tradice spontánně obnovena.

Body sedm a deset útočily na politický monopol vykonávaný vládnoucí Stranou. Tato Strana používala výlučně a nekontrolovaně státní prostředky, aby zvětšila svůj vliv jak v armádě tak policii.

Devátý bod požadoval rovné přiděly pro všechny pracující. To vyvrací Trockého obvinění z roku 1938 (3), podle něž „muži z Kronšadtů požadovali privilegia, zatímco celá země hladověla.“

Čtrnáctý bod jasně položil otázku dělnické kontroly. Jak před tak i po Říjnové revoluci tento požadavek vždy vyvolával mocnou odezvu v řadách dělnické třídy. Kronšadtští námořníci porozuměli naprosto jasně tomu, že skutečná kontrola se vymkla z moci řadových lidí. Snažili se ji dostat tam, kde byla. Bolševici se mezitím snažili soustředit veškerou kontrolu v ruku speciálního komisariátu — Rabkrinu — Dělnické a rolnické inspekce. (4)

Jedenáctý bod odrážel požadavky rolníků, s nimiž kronšadtští námořníci zůstali spojeni — což se ve skutečnosti týkalo ruského proletariátu jako celku. Základ tohoto svazku najdeme ve speci-

3 Obvinění bylo vzneseno v odpovědi na otázku položenou Trockému Wedelinem Thomasem, členem Newyorské Komise pro výzkum moskevských procesů.

4 Komu v této záležitosti dala historie zapravdu? Těsně před svým druhým infarktem Lenin napsal (Pravda, 28. ledna 1923): „Buďme upřímní. Inspekce nemá žádnou autoritu. každý ví, že neexistuje horší instituce, než je naše inspekce.“ To bylo řečeno sotva rok a půl před potlačením Kronšadtů a stojí za to poznamenat, že od roku 1919 až do jara 1922 byl šéfem Rabkrinu Stalin. Poté se stal generálním tajemníkem strany, ale měl i nadále silný vliv na Rabkrin. Lenin vůči Stalinově kandidatuře na tento post nic nenamítal, až později. Lenin ve skutečnosti obhajoval Stalina a Rabkrin proti nějaké Trockého poněkud uvědomělejší kritice. Viz. Issac Deutscher: *The Prophet Armed*, str. 47–48.

fické historii ruského průmyslu. Kvůli feudální zaostalosti země nevznikl ruský průmysl z drobné řemeslnické produkce. Velkou většinou přicházeli ruští dělníci přímo z řad rolníků, což musíme zvláště zdůraznit. Baltští námořníci z roku 1921 byli — a je to pravda — úzce spojeni s rolnictvem, ale ani více ani méně než námořníci z roku 1917.

Ve své rezoluci kronšadtští námořníci znovu pozvedli velké požadavky Října. Podporovali ty rolnické požadavky, které se týkaly získání půdy a práva na vlastnictví hospodářských zvířat pro ty, kteří nevykořisťovali práci jiných. V roce 1921 se navíc k tomuto specifickému požadavku přidal další aspekt: pokud vyřešit otázku zásobování, která se stávala zoufalou. V rámci systému nucených rekvizic městské obyvatelstvo doslova umíralo hladu. Proč bylo následně uspokojení těchto požadavků považováno jednou za „takticky správné“, jak tvrdil Lenin v dubnu 1921 a podruhé za „kontrarevoluční“, když bylo předestřeno o pouhých několik týdnů dříve?

Co bylo tak „kontrarevolučního“ na kronšadtském programu? Co mohlo ospravedlnit křížovou výpravu, vyhlášenou Stranou proti Kronšadtu? Dělnicko-rolnický režim, nepřející si opírat se pouze o lži a teror, musel brát ohledy na rolnictvo. Nesměl tedy ztratit svůj revoluční charakter. V roce 1921 nebyli lidé z Kronšadtu ostatně jediní, kdo prosazoval podobné požadavky, na Ukrajině byli stále aktivní stoupenci Nestora Machna. Toto revoluční rolnické hnutí vyvíjelo své vlastní ideje a metody boje. Ukrajinské rolnictvo sehrálo hlavní roli ve vyhnání feudálních hord ze země. Vybojovalo si právo na sebeurčení svého způsobu společenského života.

I přes Trockého kategorická a nepodložená tvrzení, machnovské hnutí v žádném případě nepředstavovalo kulacké hnutí. Kubanin, oficiální bolševický historik machnovského hnutí, v knize vydané stranickým historickým institutem ukazuje na statistikách, že machnovské hnutí se nejdříve objevilo a nejrychleji vyvíjelo přesně v těch oblastech, kde byli rolníci nejchudší. Machnovské hnutí bylo rozdraceno právě proto, že mělo šanci ukázat v praxi naplno své tvořivé schopnosti. Samotná skutečnost, že během občanské války bylo schopné vytvořit své

vlastní specifické formy boje, dovádí člověka k vědomí, že bylo schopno mnohem větších věcí.

Je skutečností, že co se týče agrární politiky, nic se neukázalo katastrofálnější než bolševické přemety. V roce 1931, deset let po Kronštadu, Stalin nadekretoval svoji pověstnou „likvidaci kulaků“, která vyústila v zločinný hladomor a ztrátu milionů lidských životů.

Zamysleme se nakonec nad patnáctým bodem kronšadtské rezoluce, požadujícím svobodu pro řemeslnickou produkci. Toto nebyla otázka po principech. Kronšadtští dělníci považovali řemeslnou výrobu za schopnou kompenzovat fakt, že průmyslová produkce se zřítla na takřka nulovou úroveň. Prostřednictvím svého požadavku hledali cesty ven z této neomluvitelné ekonomické katastrofy.

Masová setkání

Kronšadtský sovět byl obnoven druhého března.

Na prvního března bylo plánováno setkání posádek První a Druhé bitevní flotily. Di oficiálních novin města Kronštadu byla umístěna zpráva. Mezi řečníky měli být Kalinin, předseda Všeruského výkonného výboru sovětů a Kuzmin, politický komisař Baltské flotily. Když Kalinin dorazil, byl uvítán s hudbou a vztyčenými prapory a dostalo se mu všech vojenských poct.

Na mítink přišlo šestnáct tisíc lidí. Člen Strany Vasilijev, předseda místního sovětu, předsedal rovněž diskusi. Delegáti, kteří v předchozích dnech navštívili Petrohrad, podali své zprávy. Byla šířena rezoluce, přijatá 28. února posádkou bitevní lodi Petropavlovsk. Kalinin a Kuzmin se proti ní postavili a prohlásili, že „Kronšadt nereprezentuje celé Rusko.“

Masové shromáždění nicméně přijalo Petropavlovskou rezoluci. Ve skutečnosti proti hlasovali pouze dva lidé — Kalinin a Kuzmin!

Masové shromáždění se rozhodlo vyslat do Petrohradu delegaci třiceti pracujících, aby prostudovali situaci na místě. Bylo rovněž rozhodnuto pozvat delegace z Petrohradu k návštěvě Kronštadu, tak aby se dozvěděli, jak námořníci skutečně smýšle-

jí. Na příští den bylo naplánováno shromáždění delegátů lodních posádek, oddílů Rudé armády, státních institucí, doků a továren a odborových svazů, aby bylo rozhodnuto o proceduře uspořádání nových voleb do místního sovětu. Nakonec bylo Kalininovi dovoleno, aby se v naprostém bezpečí vrátil zpět do Petrohradu.

Následující den, 2. března, se delegáti setkali v Kulturním domě. Podle oficiální Kronštadtské Izvěstiji byli všichni z nich řádně nominováni. Stejně tak poté všichni delegáti trvali na tom, že volby musí proběhnout v pořádku a klidu. Nejdříve promluvili Kuzmin a Vasilijev. Kuzmin prohlásil, že Strana se nevzdá moci bez boje a jejich řeči dostaly nakonec tak agresivní a provokativní tón, že shromáždění jim nařídilo, aby opustili místo setkání a nechalo je uvěznit. Dalším členům Strany bylo nicméně během debaty dovoleno dlouze hovořit.

Setkání delegátů drtivou většinou přijalo Petropavlovskou rezoluci a pak začalo detailně rozebírat otázku zvolení nového sovětu. Tyto volby měly „připravit cestu pro mírumilovnou rekonstrukci sovětského režimu.“ Práce byla neustále přerušována zprávami, šířícími se mezi delegáty, že Strana se připravuje rozehnat je za použití síly. Situace byla extrémně napjatá.

Prozatímní výbor

Kvůli agresivním projevům představitelů státní moci — Kuzmina a Vasilijeva — a obavám ze zatčení, se shromáždění rozhodlo vytvořit Prozatímní revoluční výbor, do jehož rukou byla svěřena správa města a pevnosti. Výbor uspořádal svoji první schůzi na palubě Petropavlovsku, bitevní lodi, na jejíž palubě byli zadržováni Kuzmin a Vasilijev.

Předáci shromáždění delegátů se všichni stali členy Prozatímního revolučního výboru. Byli to:

- Petričenko, hlavní signalista na bitevní lodi Petropavovsk
- Jakovenko — spojař-telefonista v kronštadtské posádce
- Ososov, topič na bitevní lodi Sevastopol
- Archipov — hlavní inženýr
- Perepelkin — elektrikář na bitevní lodi Petropavlovsk
- Kupolov — hlavní ošetřovatel

- Verchinin — námořník na bitevní lodi Sevastopol
- Tugin — dělník z továrny „Elektrotechnická.“
- Romaněnko — údržbář z doků
- Orechin — ředitel Třetí pracovní školy
- Valk — dělník v mlýně
- Pavlov — dělník v námořním důlním provozu
- Bojkev — velitel oddělení výstavby kronšadtské pevnosti
- Kilgast — přístavní lodivod

Většina členů Prozatimního revolučního výboru byli dlouhodobě sloužící námořníci, což protřečí oficiální verzi o kronšadtských událostech, která se snaží připsat vedení vzpoury elementům nedávno přijatým do námořnictva, které neměly nic společného s hrdinskými námořníky z let 1917–1919.

V prvním prohlášení Prozatimního revolučního výboru stálo: „Snažíme se vyhnout se krveprolití. Naším cílem je vytvořit prostřednictvím společného úsilí města i pevnosti odpovídající podmínky pro řádné a čestné volby do nového sovětu.“

Později v ten samý den obyvatelé Kronšadtu pod vedení Prozatimního revolučního výboru okupovali všechna strategická místa ve městě, převzali státní úřady, místní velitelství, telefonní ústřednu a radiostanici. Na všech válečných lodích a ve všech plucích byly zvoleny výbory. Okolo deváté hodiny večerní se sešly posádky většiny pevností a vojáci oddílů Rudé armády. Svoji podporu Prozatimnímu revolučnímu výboru rovněž vyjádřili delegáti přicházející z Oranienbaumu. byla rovněž obsazena tiskárna místní Izvestije.

Na úsvitu 3. března lidé z Kronšadtu vydali první číslo „Izvestije Prozatimního revolučního výboru.“ (5) Můžeme číst tato slova: „Komunistická strana, pán státu, se odtrhla od mas. Ukázala, že není schopna vyvést zemi z krize. Nedávno se v Petrohradu a Moskvě odehrálo nesčíselně incidentů, jasně ukazujících, že Strana ztratila důvěru pracujících mas. Strana ignoruje požadavky pracující třídy, protože věří, že jsou výsledkem kontrarevoluční činnosti. V tomto bodě Strana dělá zásadní chybu.“

5 Faksimile všech čísel tohoto jen krátkou dobu vycházejícího časopisu byly otištěny jako příloha knihy Pravda o Kronšadtu, vydané v Praze v roce 1921.

BOLŠEVICKÉ POMLUVY

Moskevské rádio mezitím vysílalo zhruba v tomto stylu: „Boj proti bělogvardějskému spiknutí.“ a „Stejně jako ostatní bělogvardějská povstání, byla vzpoura bývalého generála Kozlovského a posádky bitevní lodi Petropavlovsk připravena špióny Dohody. Jasně to vyplývá ze skutečnosti, že francouzský deník Le Monde dva týdny před vzpourou generála Kozlovského zveřejnil tuto zprávu z Helsingforsu — Dostali jsme informace z Petrohradu, hovořící o tom, že výsledkem nedávné Kronštadtské vzpoury bylo, že bolševické vojenské orgány přijali celou sérii opatření naměřovaných k izolaci města a zabránění vstupu vojáků a námořníků z Kronštadu do Petrohradu.

Je tedy jasné, že kronštadtská vzpoura je vedena z Paříže. Do celé události je zamotána francouzská kontrašpionáž. Historie se opakuje. Socialističtí revolucionáři, kteří mají v Paříži svoje ústředí, připravují půdu pro povstání proti sovětské vládě. Poté, co tak učinili, objevil se jejich skutečný pán — carský generál. Historie admirála Kolčaka, nastolujícího svoji vládu na ramenou Socialistických revolucionářů, se opakuje.“ (Radiostancija Moskva a Radiovestnik Rosta Moskva, 3. března 1921.)

Dvě proti sobě stojící strany viděly skutečnost odlišně. Jejich pohledy byly svými protipóly.

Volání moskevského rádia samozřejmě přicházelo od vedoucích postav Politbyra. Mělo Leninův souhlas a Lenin si musel být zcela vědom toho, co se děje v Kronštadu. I když připustíme, že se musel spoléhat na informace od Zinověva, kterého považoval za zbabělce a panikáře, je těžké uvěřit, že by Lenin nepochopil pravý stav věcí. 2. května k němu vyslal Kronštadu oficiální delegaci. Postačilo by ji vyslechnout, aby se ujistil o tom, co se skutečně děje.

Lenin, Trockij a celé stranické vedení vědělo velmi dobře, že Kronštadt není pouze „generálská“ vzpoura. Proč ale stvořili legendu o generálu Kozlovském jako vůdci vzpoury? Odpověď najdeme v celkovém bolševickém přístupu, často tak zaslepenému, že jeho lži spíše uškodily než pomohly. Legenda o generálu Kozlovském otevřela cestu další legendě, hovořící o tom, že ně-

jaký Wrangelův důstojník údajně konspiroval s Trockým v letech 1928-29. Ve skutečnosti otevřela cestu k ohromnému lhaní celé Stalinské éry.

Kdo byl však onen generál Kozlovskij, odsuzovaný oficiální radiostanicí jako vůdce povstání? Byl generálem dělostřelectva a jedním z prvních přeběhlíků k bolševikům. Zdá se, že postrádal vůdčí schopnosti. V době povstání byl velitelem kronšadtského dělostřelectva. Komunistický velitel pevnosti dezertoval a Kozlovskij měl podle platných řádů zaujmout jeho místo. Ve skutečnosti odmítl a prohlásil, že pevnost se nyní nachází pod pravomocí Prozatímního revolučního výboru a staré řády již neplatí. Je pravda, že Kozlovskij zůstal v Kronštadu, ale pouze jako dělostřelecký specialista. Po pádu Kronštadu navíc v jistých interview poskytnutých finskému tisku obvinil námořníky z toho, že promrhali drahocenný čas přemýšlením o otázkách, které nesovisely s obranou pevnosti, což vysvětlovat ve smyslu jejich neochoty uchýlit se ke krveprolévání. Později další důstojníci místní posádky rovněž obvinili námořníky z vojenského amatérismu a naprostého nedostatku důvěry v technické poradce. Kozlovskij byl navíc jediný generál v Kronštadu a to vládě stačilo, aby zneužila jeho jméno.

Kronštadtští tehdy do jisté míry využívali vojenské vědomosti některých důstojníků. Někteří z nich jim radili pouze kvůli svému otevřenému nepřátelství k bolševikům. Vládní síly ale během útoku na Kronštadu rovněž používaly bývalé carské důstojníky. Na jedné straně byli Kozlovskij, Salomjanov a Archaninov, na druhé bývalí carští důstojníci a specialisté starého režimu jako Tuchačevskij, Kaměnev a Avrov. Na žádné ze stran všech netvořili nezávislou sílu.

Důsledky pro řadové členy Strany

Dne 2. března se pokusili kronštadtští námořníci, při vědomí svých práv, povinností a morální autority zděděné z revoluční minulosti, postrčit sověty na lepší cestu. Viděli jak je rozložila diktatura jedné strany.

Dne 7. března centrální vláda spustila svoji vojenskou operaci proti Kronštadu.

Co se stalo mezi těmito dvěma daty?

V Kronštadu začal Prozatímní revoluční výbor, rozšířený na masovém setkání kooptací o pět nových členů, reorganizovat společenský život jak ve městě, tak v pevnosti. Rozhodl se ozbrojit kronštadtské pracující, aby zajistil vnitřní bezpečnost města. Nařídil během tří dnů provést povinné nové volby do vedoucích výborů odborových svazů a Kongresu odborových svazů, do jejichž rukou chtěl vložit rozsáhlé pravomoci.

Řadoví členové Komunistické strany prokazovali svoji důvěru Prozatímnímu revolučnímu výboru masovým vystupováním ze Strany. Část z nich vytvořila Prozatímní stranické byro, které vydalo následující provolání:

„Nevěřte absurdním povídkám rozšiřovaným provokatéry, snažícími se rozpoutat krveprolití, podle nichž jsou zodpovědní členové Strany stavěni ke zdi nebo pomluvám, ujist'ujícím vás, že Strana připravuje útok proti Kronštadu. Je to absurdní lež, rozšiřovaná agenty Dohody, snažícími se svrhnout sovětskou moc.

Prozatímní stranické byro považuje nové volby do kronštadtského sovětu za nezbytné. Vyzývá všechny své stoupence, aby se jich zúčastnili.

Prozatímní stranické byro vyzývá všechny své stoupence, aby zůstali na svých místech a nečinili žádné překážky provádění opatření Prozatímního revolučního výboru. Ať žije moc sovětl!

Ať žije mezinárodní svazek pracující třídy!

Podepsání jménem Prozatímního stranického byra Kronštadu

Ilijin (bývalý komisař zásobování)

Pervučin (bývalý předseda místního Výkonného výboru)

Kabanov (bývalý předseda Regionálního byra odborových svazů)“

Stalinistický historik Puchov ve zmínce o tomto provolání uvádí, že „můžeme ho charakterizovat jen jako zrádcovský akt a oportunistický krok směřující k dohodě s povstaleckými vůdci,

kteří samozřejmě hráli kontrarevoluční roli.“ (6) Puchov přiznává, že tento dokument „měl jistý dopad“ na řadové straníky. Podle něj v tu dobu opustilo v Kronštadtu stranické řady 780 lidí!

Někteří z nich poslali dopisy do kronšadtské Izvestije a zdůvodnili svůj čin. Učitel Děnisov napsal:“Otevřeně oznamuji Prozatímnímu revolučnímu výboru, že od chvíle, kdy byla na Kronštadt zahájena dělostřelecká palba, nepovažuji se na člena strany. Podporuji výzvy učiněné pracujícími Kronštadtu. Všechnu moc sovětům, ne Straně!“

Skupina vojáků, přidělených k rotě vojenské policie rovněž vydala prohlášení:

„My, nížepsaní, jsme se přidali ke Straně ve víře, že vyjadřuje tužby pracujících mas. Ve skutečnosti se Strana stala katem dělníků a rolníků. Naprosto zřetelně se to projevilo během nedávných petrohradských událostí. Ty strhly masku z tváře stranických vůdců. Nedávné radiové relace z Moskvy ukazují jasně, že straníční vůdci jsou připraveni uchýlit se k jakýmkoli prostředkům, aby zůstali u moci.

Oznamujeme tedy, že se již nepovažujeme za členy Strany. Připojujeme se k výzvám kronšadtské posádky z její rezoluce z 2. března. Vyzýváme další soudruhy, kteří si uvědomili své chyby, aby tak veřejně uznali.

Poděpsání: Gutman, Jefimov, Kudratijev, Andrejev.“

(Izvestija Prozatímního revolučního výboru, 7. března 1921.)

Členové Komunistické strany z fortu Rif vydali následující rezoluci:

„Během posledních třech let naši stranu zamořily masy nenažraných kariéristů. To umožnilo nárůst byrokracie a těžce znamenalo boj za ekonomickou rekonstrukci.

Naše Strana se vždy musela stavět k problému boje proti nepřítelům proletariátu a pracujících mas. Veřejně prohlašujeme, že i v budoucnu hodláme pokračovat v obrazně práv, dobytých pracující třídou. Nedovolíme bělogvardějcům, aby zneužili této slo-

6 Puchov: Kronšadtské povstání 1921.

žité situace, v níž se ocitla Republika sovětů. Při jakékoli akci namířené proti našemu zřízení budeme dobře vědět, jak odpovědět.

Úplně uznáváme autoritu Prozatímního revolučního výboru, který si klade za cíl vytvořit sověty opravdu reprezentující masy proletářů a pracujících.

At' žije moc sovětů, skutečných obránců práv pracující třídy.

Podepsáni:

předseda a sekretář setkání komunistů z Fortu Rif.

(Izvestija Prozatímního revolučního výboru, 7. března 1921)

Byla podobná prohlášení vynucena z členů Strany pomocí vlády teroru, namířené proti straníkům, která tehdy údajně v Kronštadu vládla? Toto tvrzení nebylo podepřeno ani náznamem jakéhokoli důkazu. V průběhu celého povstání nebyl zastřelen ani jediný komunista i přesto, že mezi vězni se nacházeli velitelé loďstva jako Kuzmin a Batys. Proti drtivé většině členů Komunistické strany nebyla ve skutečnosti uplatněna vůbec žádná opatření.

V Izvestiji Prozatímního revolučního výboru ze 7. března můžeme pod titulkem „Nehledáme pomstu“ číst následující poznámku:

„Pokračující útlak, který stranická diktatura uvalila na pracující, vyprovokoval v masách přirozené pobouření. Na jistých místech to vedlo k bojkotům a propouštění příbuzných členů Stany. To se nesmí stát zde. Nehledáme pomstu. My pouze bráníme svoje zájmy jako námezdně pracující. Musíme jednat obezřetně. Musíme jednat pouze proti těm, kteří se snaží sabotovat naši činnost nebo těm, kteří se pomocí lživé propagandy snaží zabránit obnovení zřízení námezdně pracujících a jejich práv.“

V Petrohradě však převládaly humanistické myšlenky poněkud jiného ražení. Jakmile dorazily zprávy o uvěznění Kuzmina a Vasilijeva, obranný výbor nařídil zatčení celých rodin všech kronštadtských námořníků bytem v Petrohradě. Vládní letadlo rozhodlo nad Kronštadtem letáky, hovořící takto:

„Obranný výbor oznamuje, že uvěznil a internoval rodiny námořníků jako rukojmí, garantující bezpečnost komunistických soudruhů, uvězněných kronštadtskými vzbuřenci. Zmiňujeme se zvláště o bezpečí Komisaře flotily Kuzmina a Vasilijeva, před-

sedy kronšadtského sovětu. Pokud jim někdo jen zkříví vlásek na hlavě, rukojmí zaplatí svými životy.“

(Izvestija Prozatímního revolučního výboru, 5. března 1921)

Prozatímní revoluční výbor odpověděl následující radiovou relací:

„Jménem kronšadtské posádky Prozatímní revoluční výbor města Kronšadtu požaduje ve lhůtě 24 hodin propuštění rodin našich dělníků, námořníků a rudých vojáků, vzatých jako rukojmí petrohradským sovětem.

Kronšadtská posádka vás ujist'uje, že ve městě Kronšadtu se členové Strany těší úplné svobodě a jejich rodiny naprostému bezpečí. Odmítáme následovat příklad petrohradského sovětu. Považujeme podobné metody, i když provedené v záchvatu zuřivé nenávisti, za neskutečně hanebné a ponižující.

Podepsán: Petričenko, námořník, Předseda prozatímního revolučního výboru, Kilgast — sekretář.“

Aby odmítl pomluvy, podle nichž bylo s členy Strany špatně zacházeno, Prozatímní revoluční výbor sestavil zvláštní komisi na vyšetření případů uvězněných komunistů. Ve svém vydání ze 4. března Izvestija Prozatímního revolučního výboru oznámila, že do komise bude začleněn i jeden člen Strany. Nevíme, jestli se komise vůbec pustila do práce, protože o dva dny později začalo bombardování Kronšadtu. Prozatímní revoluční výbor nicméně přijal delegaci členů Strany. Umožnil jí navštívit vězně držené na Petropavlovsku. Vězňům bylo dokonce dovoleno pořádat setkání a vydávat nástěnné noviny. (Zajkovskij: „Kronšadtu od 1917 do 1921“)

V Kronšadtu nepanoval žádný teror. za velmi složitých a tragických okolností, „povstalci udělali vše, co bylo v jejich silách, aby uplatnili základní principy dělnické demokracie. Pokud se tak mnoho řadových komunistů rozhodlo podpořit Prozatímní revoluční výbor, bylo to proto, že tento orgán vyjadřoval přání a tužby pracujícího lidu. V retrospektivě se demokratičnost Kronšadtu může zdát až překvapivá a jistě kontrastovala s akcemi a stavem myslí petrohradských a moskevských vůdců Strany. Ti zůstali slepí a hlupí a naprosto nevědomí o tom, co Kronšadt a masy z celého Ruska skutečně chtěli.“

Během těchto tragických dnů mohla být katastrofa ještě odvrácena. Proč tedy petrohradský Obranný výbor používal tak urážlivé výrazivo? Jediný závěr, k němuž může dojít objektivní pozorovatel je ten, že tak činil s přímým úmyslem vyvolat krveprolití a tak „ukázat každému“, že se musí absolutně podříditi centrální moci.

VÝHRUŽKY A PODBÍZENÍ

Dne 5. března vydal petrohradský Obranný výbor toto prohlášení ke vzbouřencům:

„Vyprávějí vám pohádky o tom, že Petrohrad stojí za vámi nebo že vás podporuje Ukrajina. To jsou nestydaté lži. I ten nejposlednější námořník v Petrohradu vás opustil, když se dozvěděl, že vás vede generál Kozlovskij. Sibiř a Ukrajina podporují sovětskou moc. Rudý Petrohrad se směje ubohým snahám hrstky bělogvardějců a eserů. Jste obklíčeni ze všech stran. Za několik málo hodin se zhroutíte a budete přinuceni se vzdát. Kronštadt nemá ani chleba ani uhlí. Pokud se nevzdáte, postřílíme vás jako koroptve.

V poslední chvíli, všichni ti generálové, Kozlovští, Burkersové a všechna ta špína, všichni ti Petričenkové a Turinové uprchnou do Finska k bělogvardějcům. A co se stane s vámi, obyčejní vojáci a námořníci? Nevěřte jim, když slibují, že se o vás ve Finsku dobře postarají. Neslyšeli jste, co se stalo Wrangelovým stoupencům? Byli transportováni do Konstantinopole a tam umírají jak mouchy po tisících na hlad a nemoci. Právě takový osud vás očekává, pokud si okamžitě neuvědomíte, jak se věci mají. Okamžitě se vzdejte! Nečekejte ani minutu. Vezměte své zbraně a přejděte k nám. Odzbrojte a uvězňte své zločinecké vůdce, zvláště carské generály. Každý, kdo se ihned vzdá, bude omilostněn. Vzdejte se právě teď!

Podepsán: Obranný výbor.“

V odpovědi na výhružky z Petrohradu Prozatímní revoluční výbor vydal svou poslední výzvu:

„VŠEM, VŠEM, VŠEM.

Soudruzi, pracující, rudí vojáci a námořníci. Zde v Kronštadu jsme sami velmi dobře poznali, jak vy a vaše ženy a děti trpíte pod krutovládou Strany. Svrhli jsme Stranou ovládaný sovět. Prozatímní revoluční výbor dnes zahajuje volby do nového sovětu. Ten bude svobodně zvolen a bude odrážet přání všeho pracujícího obyvatelstva a posádky a nikoli jen hrstky členů Strany.

Naše věc je spravedlivá. Stojíme za mocí sovětů a ne Strany.

Chceme svobodně zvolené představitele pracujících mas. Zdeformované sověty, ovládnuté Stranou, zůstaly k našim požadavkům hluché. Odpovědí na naše výzvy byly kulky.

Pracující, již jste ztratili svoji trpělivost a nyní se vás tedy snaží zpacifikovat cukrovím. Na Zinověvův příkaz byly staženy zátarasové oddíly. Moskva uvolnila deset milionů zlatých rublů na nákup potravin a jiných životních potřeb v zahraničí. My však víme, že petrohradský proletariát se nenechá koupit. I přes hlavy stranických vůdců vám podává svou bratrskou ruku revoluční Kronštadt.

Soudruzi, byli jste zrazeni a pravda je pokřivována nejodpornějšími pomluvami.

Soudruzi, nedovolte, abyste byli zmanipulováni.

V Kronštadu moc spočívá v rukou námořníků, rudých vojáků a revolučních pracujících a nikoli v rukou bělogvardějců, vedených generálem Kozlovským, jak vás lživě ujišťuje Radio Moskva.

Podepsán: Prozatímní revoluční výbor.“

V Moskvě a Petrohradě se v době vzpoury nacházeli zahraniční komunisté, kteří byli v úzkém kontaktu s vedoucími kruhy Strany. Potvrdili, že vláda spěšně učinila nákupy v zahraničí a to dokonce včetně čokolády, která byla v Rusku vždy luxusem. Moskva a Petrohrad náhle změnili svoji taktiku. Vláda lépe rozuměla psychologické válce než lidé z Kronštadu. Pochopila jak korumpující vliv může mít bílý chléb na hladovějící populaci. Kronštadt marně tvrdil, že petrohradský proletariát se neprodá za cukroví. Vládní metody měly nepochybný účinek, zvláště když byly kombinovány s krvavými represemi proti stávkujícím.

PODPORA V PETROHRADĚ

Během kronštatdských událostí pokračovala část petrohradského proletariátu ve stávce. Stranický historik Puchov to sám přiznává. Pracující požadovali osvobození vězňů. V některých továrnách se na zdech objevily výtisky Izvestije Prozatímního revolučního výboru. Po petrohradských ulicích dokonce projel nákladní vůz rozhazující letáky z Kronštadu. V některých podnicích, například Státní tiskárně č. 26, pracující odmítli přijmout rezoluce, odsuzující kronštatdské námořníky. V továrně Arsenal pracující 7. března (v den, kdy začalo bombardování Kronštadu) zorganizovali masové shromáždění, které se připojilo k rezolucím vzbouřených námořníků a zvolilo komisi, která měla od továrny k továrně agitovat pro generální stávkou!

V největších petrohradských továrnách — Putilovu, Baltiském, Obuchovu, Něvské Manufaktuře atd. — pokračovala stávka. Vláda propouštěla stávkující dělníky a převáděla továrny pod pravomoc lokálních trojek, které zahájily selektivní přijímání do práce. Proti stávkujícím byly rovněž přijata další represivní opatření.

V Moskvě, Nižním Novgorodu a dalších městech rovněž propukly stávky. Zde ale měly také žádaný efekt rychlé dodávky potravin ve spojení s pomluvami, že Kronštadu velí bývalí carští generálové a zasely pochybnosti do myslí pracujících.

Bolševici dosáhli svého cíle. Proletariát z Petrohradu a dalších průmyslových měst byl zmaten. Kronštatdští námořníci, doufající v podporu pracujících třídy celého Ruska, zůstali izolováni a postaveni před vládu, rozhodnutou je zlikvidovat za každou cenu.

PRVNÍ BOJE

6. března Trockij adresoval kronšadtské posádce prostřednictvím rádia tuto výzvu:

„Dělnicko-rolnická vláda se rozhodla bez prodlení obnovit svoji moc v Kronštadu i na palubích vzbouřených válečných lodích a vrátit je Sovětské republice. Nařizují proto všem, kteří zvedli ruku proti naší Socialistické Vlasti, aby okamžitě složili zbraně. Ti, kteří odmítnou, budou odzbrojeni a převedeni pod pravomoc vojenské moci. Uvěznění komisaři a jiní představitelé sovětské moci musí být okamžitě propuštěni. S velkorysostí Sovětské republiky mohou počítat pouze ti, kteří se bezpodmínečně vzdají. Mezitím dávám rozkazy, aby bylo připraveno vše k rozdrčení vzpoury a vzbouřenců silou zbraní. Zodpovědnost za katastrofální důsledky pro civilní obyvatelstvo padá bezvýhradně na hlavy bělogvardějských vzbouřenců.

Podepsáni: Trockij, Předseda Vojensko-revoluční rady Sovětské republiky, Kameněv (7) — Glavkom (Vrchní velitel).“

Dne 8. března nad Kronštadtem přelétlo letadlo a shodilo bombu. Po celé následující dny vládní dělostřelectvo bombardovalo pevnost a blízko položené forty, ale setkalo se s tvrdým odporem. Letadlo shazující bomby vyprovokovalo mezi civilisty takovou zuřivost, že po něm začali střílet. Prozatímní revoluční výbor musel nařídít obráncům, aby neplýtvali municí.

V roce 1921 byla kronšadtská posádka již znatelně zredukována. Údaje pocházející od Generálního štábu obránců udávají číslo 3 000. Rozestupy mezi pěšáky bránícími perimetr byly přinejmenším 15 metrů. Zásoby munice do pušek a děl byly rovněž omezené.

V noci na 3. března se Revoluční výbor setkal na konferenci s některými vojenskými specialisty. Byl založen Vojenský obranný výbor, který začal připravovat plán obrany pevnosti. Když ale vojenská poradci navrhli výpad směrem na Oranienbaum, kde se ve Spassatelnaje nacházely zásoby potravin, Prozatímní revoluční

7 Tento Kameněv byl bývalým carským důstojníkem, který spolupracoval se sovětským režimem. Nebyl to onen známý Kameněv, zastřelený stalinisty v roce 1936.

výbor odmítl. Nevkládal totiž své naděje do vojenských schopností námořníků, ale morální podpory celého proletářského Ruska. Dokud nezazněl první výstřel, lidé z Kronštadu odmítali věřit, že by na ně vláda podnikla vojenský útok. Je to nepochybné, když si uvědomíme, že Prozatímní revoluční výbor nezařídil nic, aby zabránil průniku Rudé armády a nenechal prolámat led okolo pevnostních fortů. Z toho samého důvodu nebyla zřízena obranná postavení v pravděpodobném směru útoku.

Kronštadt měl pravdu. Vojensky vyhrát nemohl. Přinejmenším se mohl držet dva týdny. To však mohlo být důležité, protože když by led roztál, Kronštadt by se stal skutečnou pevností, schopnou se ubránit. Nesmíme zapomenout, že jeho lidské rezervy byly takřka nulové v porovnání s počty mužstva, jaké mohla do bitvy vrhnout Rudá armáda.

DEMORALIZACE V RUDÉ ARMÁDĚ

Jaká tehdy panovala morálka v Rudé armádě? V rozhovoru pro časopis „Krasnaja gazeta“ popsal Dybenko (8), jak musely být všechny jednotky účastníci se útoku na Kronštadt reorganizovány. Byla to naprostá nutnost. Během prvních dnů vojenských operací, Rudá armáda ukázala, že si nepřeje bojovat proti námořníkům, proti svým „bratčikům“ (bratříčkům), jak se jim říkalo. Mezi uvědomělými pracujícími byli kronštadtští námořníci známi jako lidé nejoddanější Revoluci a každopádně důvody, které Kronštadt dohnaly až ke vzpouře, platily i pro řadové vojáky Rudé armády. Byli také hladoví a zmrzlí, uboze živení i šacení, což v ruské zimě představovalo ohromnou zátěž, zvláště když se po nich chtělo, aby pochodovali a bojovali na ledu a sněhu.

Během noci na 8. března, když začal útok Rudé armády na Kronštadt, se nad Baltikem přehnal hrozná sněhová vánice. Hustá mlha snížila viditelnost prakticky na nulu. Vojáci Rudé armády měli na sobě bílé převlečníky, které je velmi dobře skrývaly na pozadí sněhu. Puchov (9) popisuje morálku 561. pěšího pluku v oficiálním komuniké takto: (Pluk se blížil ke Kronštadtu od Oranienbaumu)

„Na počátku operace se druhý prapor odmítl vydat na pochod. S velkými těžkostmi a jen díky přítomnosti komunistů byl přesvědčen, aby vyšel na led. Jakmile se dostal k první jižní baterii, celá jedna rota druhého praporu se vzdala. Důstojníci se vrátili sami. Pluk se zastavil. Nevěděli jsme nic o třetím praporu, který postupoval proti jižním bateriím číslo 1 a 2. Prapor pochodoval v útvaru, když tu najednou na něj začalo střílet fortové dělostřelectvo. Rozptýlil se a namířil si to vpravo k Fortu Milutino, ze kterého vlály rudé prapory. Když se dostal až k němu, všiml si, že vzbouřenci umístili na forty kulometry a tak mu nabídl, aby se vzdal nebo se nechal zmasakrovat. Všichni se vzdali

8 Starý bolševik. Předseda Centrobaltu, Ústředního výboru námořníků baltické flotily, z roku 1917. Po Říjnové revoluci se stal členem první Rady lidových komisařů. Společně s Antonovem-Ovsejenkem a Krylenkem byl zodpovědný za armádu a námořnictvo.

9 Puchov: Kronštadtské povstání 1921.

kromě komisaře praporu a tří nebo čtyř vojáků, kteří se s ním vrátili.“

Dne 8. března napsal Ublanov, Komisař severního sektoru petrohradskému výboru Strany:

„Považuji za svoji revoluční povinnost přiblížit vám stav věci v Severním sektoru. Je nemožné poslat armádu do druhého útoku proti fortům. Již jsem hovořil se soudruhy Lačevičem, Avro-
vem a Trockým o morálce kursantů (důstojnických kadetů, považovaných za nejvhodnější k této operaci). Musím podat zprávu o následujících tendencích. Muži si přejí znát požadavky Kronštadu. Chtějí do Kronštadu poslat svoje delegáty. Počet politických komisařů v tomto sektoru je naprosto nedostatečný.“

Jaká morálka v armádě skutečně panovala se ukazuje v případě 79. brigády 27. Omské divize. Divize se skládala ze tří pluků a prokázala svoje kvality v boji proti Kolčakovi. 12. března byla divize přivezena na Kronštadtskou frontu. Následující den ve dvou plucích vojáci sami zorganizovali improvizovaná setkání, kde diskutovali, jaký postoj mají zaujmout. Dva z pluků musely být násilně odzbrojeny a „revoluční“ tribunály vynesly tvrdé rozsudky.

Bylo mnoho podobných případů. Nejen že vojáci nebyli ochotni bojovat proti svým třídním bratrům, ale nebyli ani připraveni bojovat v březnu na ledu. Jednotky byly přivezeny z ostatních částí země, kde v polovině března již tál sníh a měli jen málo důvěry v pevnost baltického ledu. Ti, kteří se zúčastnili prvního útoku, viděli jak granáty z Kronštadu vytvářejí v ledu ohromné díry, pohlcující celé jednotky věrné vládě, což byly jen stěží povzbudivé scény. To vše přispělo k selhání prvního útoku na Kronštadt.

REORGANIZACE

Pluky nasazené ke konečnému útoku na Kronštadt musely být úplně reorganizovány. Skupiny vojáků, kteří projevíli sympatie ke Kronštadu, byly odzbrojeny a převeleny k jiným jednotkám. Někteří byli krutě potrestáni Revolučním tribunálem. Byli zmobilizováni členové Strany a přiděleni k jednotlivým praporům za účelem propagandy a donášení na nespolehlivé elementy.

Mezi 8. a 15. březnem, zatímco si nad ledem vyměňovaly baterie salvy, se v Moskvě konal X. sjezd Strany. Kongres vyslal na frontu 300 delegátů, mezi nimi Vorošilova, Bubnova, Zatuského, Rukmoviče a Pjatkova. „Delegáti“ byli jmenováni „politickými komisáři“ a přiděleni k oddílům Čeky nebo „speciálním komisím pro boj s dezercí.“ Někteří prostě bojovali v normálních oddílech.

Revoluční tribunály pracovaly přesčas. Puchov popisuje, jak „rázně reagovaly na výskyt nezdravých tendencí. Potížitelé a provokatéři byli potrestáni jak si zasloužili.“ Rozsudky byly okamžitě oznamovány vojákům. Někdy byly dokonce publikovány v tisku.

I přes všechnu propagandu, reorganizaci a represí vojáci stále pochybovali. 14. března došlo k dalším případům vypovězení poslušnosti. 561. pluk, zreorganizovaný 8. března, stále odmítal jít do útoku. „Nebudeme bojovat proti našim bratrům ze stejných ‘stancí’,“ (10) prohlásili vojáci.

Jednotlivé skupinky vojáků Rudé armády se vzdaly vzbouřencům a začaly bojovat na jejich straně. Svědci popisují, že některé jednotky ztratily polovinu svých mužů ještě předtím, než se dostaly do palebné zóny povstalců. Byli zezadu „preventivně“ postříleni kulomety, „aby se nemohli vzdát vzbouřencům.“

Oficiální zdroje popisují, že v Rudé armádě vojáci s velkým zájmem četli výtisky kronštatdské Izvestije i letáky šířené kronštatdskými vzbouřenci. Byly založeny speciální politické komise, aby zabránily takovým materiálům dostat se do kasáren, dosáhly však spíše právého opaku.

10 Kozácké vesnice. 560. Pluk, rovněž složený z kozáků a Ukrajinců, bojoval na straně Kronštadu.

Po celé zemi byly zmobilizovány stranické organizace. Mezi jednotkami v zázemí byla provedena intenzivní propaganda. Vládě dostupné lidské a materiální rezervy byly daleko větší než prostředky Kronštadu. Každý den přivážely vlaky do Petrohradu čerstvé jednotky. Mnoho z nich bylo posláno z Kirgizské a Baškirské oblasti a skládaly se tedy z mužů, kteří byli co nejvíce vzdáleni od „kronšadtských“ nálad. Co se týče obránců Kronštadu, jejich síly se nezmenšovaly nejen co do počtu po ztrátách, utrpených v boji, ale byli rovněž stále vyčerpanější. Uboze oblečení a vyhladovělí, kronšadtští vzbouřenci zůstali u svých děl takřka bez oddechu celý týden. Na jeho konci se mnozí ani neudrželi na nohou.

KONEČNÝ ÚTOK

Tuchačevskij, velitel 7. armády, si byl vědom těchto faktů a poté, co provedl všechna nezbytná opatření vzhledem k organizaci, zásobování a zlepšení morálky, vydal svoje známé prohlášení z 15. března. Nařídil, aby v noci z 16. na 17. března byl Kronštadt vzat útokem. Všechny pluky 7. armády byly vybaveny ručními granáty, bílými maskovacími plášti, kleštěmi na překonávání ostnatého drátu a malými saněmi na tažení kulometů.

Tuchačevského plán spočíval z podniknutí rozhodujícího útoku z jihu a obsazení Kronštadtu pomocí následného masivního náporu ze třech stran.

Dne 16. března Jižní skupina zahájila dělostřeleckou přípravu ve 14.20. V 17. hodin začala bombardovat Kronštadt i Severní skupina. Kronštatdská děla odpovídala. Ostřelování trvalo čtyři hodiny a pak na město shodila bomby letadla s úmyslem vyvolat paniku mezi civilisty. K večeru dělostřelba ustala. Po ledu se rozběhly paprsky pátracích světlometů a hledaly útočníky.

Před půlnocí vládní jednotky zaujaly pozice a začaly svůj nástup. Ve 2.45 v noci Severní skupina obsadila Fort 7, opuštěný kronštatdskými obránci. ve 4.30 ráno vládní jednotky zaútočily na Forty 4 a 6, ale utrpěly velmi těžké ztráty od kronštatdského dělostřelectva. V 6.40 ráno kadeti po dlouhém boji konečně obsadili Fort 6.

V 5.00 ráno Jižní skupina zaútočila na před ní ležící fort. Obránci se před přesilou stáhli do města. V ulicích se rozpoutal zuřivý a krvavý boj. Kulomety byly používány na blízkou vzdálenost. Námořníci bránili každý dům, každý sklep, každou kůlnu. Ve městě se k nim přidaly dělnické milice. Útočící jednotky byly na několik hodin vrženy zpět směrem k fortům a předměstím. Námořníci znovu obsadili Strojnický Institut, který byl předtím dobyt 80. brigádou.

Pouliční boje byly hrozné. Rudoarmějci přicházeli o svoje důstojníky, vládní a povstalecké jednotky byly navzájem promíchány a nacházely se ve strašném zmatku. Nikdo nevěděl proti komu vlastně bojuje. Civilní obyvatelstvo se snažilo sbratřit s vládními jednotkami i přes neustálou střelbu. Byly stále šířeny letáky

Prozatímního revolučního výboru. Námořníci se snažili sbratřit až do hořkého konce.

Boje zuřily celý den 17. března. Až k večeru Severní skupina obsadila většinu fortů. Celou noc trvaly pouliční boje, které se protáhly až do rána. Poslední forty — Milutino, Konstantinův a Obručev — padly. I po obsazení posledního z nich se izolované skupiny námořníků zoufale bránily kulometnou palbou. Blízko Tolbuchinova majáku se poslední skupina asi 150 námořníků postavila na beznadějný zuřivý odpor.

BILANCE

Údaje pocházející od vojenských zdravotnických úřadů petrohradského distriktu a vztahující se k období mezi 3. a 21. březnem mluví o 4 127 zraněných a 527 mrtvých. Tyto údaje ale nezahrnují utonulé a mnoho zraněných ponechaných smrti na ledu. (11) Rovněž se nevztahují k obětem Revolučních tribunálů.

O ztrátách na kronštadtské straně nemáme ani přibližné údaje. Byly jistě ohromné dokonce i bez odvetných masakrů, které se odehrály po ukončení bojů. Možná jednoho dne vydají archívy Čeky a Revolučních tribunálů plnou a strašnou pravdu.

Puchov, „oficiální“ stalinistický historik vzpoury o tom uvádí následující: „Zatímco byly podnikány kroky k obnovení normálního života a pokračoval boj proti posledním zbytkům vzbouřenců, Revoluční tribunály petrohradského vojenského okruhu vykonávaly svoji práci na mnoha místech... Všem zrádcům naší věci se dostalo tvrdé proletářské spravedlnosti... Rozsudkům byla poskytnuta velká publicita v tisku a sehrály značnou výchovnou roli.“ Tyto citace z oficiálních zdrojů popírají trockistické lži o tom, že „pevnost byla obklíčena a obsazena se zanedbatelnými ztrátami“. (12)

V noci ze 17. na 18. března část Prozatímního revolučního výboru opustila Kronštadt. Asi 8 000 lidí (někteří námořníci a neaktivnější civilisté) se vydala směrem k Finsku a doživotnímu exilu. Když Rudá armáda — obrádkyně „sovětské“ moci — konečně vstoupila do Kronštadtu, neobnovila činnost kronštadtského sovětu. Jeho funkci převzalo Politické oddělení sekretariátu nového Zastupujícího velitele pevnosti.

Celá Rudá flotila byla zásadním způsobem reorganizována. Tisíce baltských námořníků byly přeloženy na Černé a Kaspické Moře a na sibiřské námořní základny. Podle Puchova: „Méně

11 Bylo jich tolik, že později finské ministerstvo zahraničí zahájilo rozhovory s ruským velvyslancem Berzinem s cílem vytvoření společných pohraničních [...], které by odstraňovaly mrtvolky z ledu. Finové se obávali, že poté, co led roztaje, na pobřeží budou vyplaveny stovky těl.

12 Dne 10. září 1937 Trockij napsal v *La Lutte Ouvriere*, „že by Kronštadt 1921 byl velkým masakrem, je pouhopouhá legenda“.

spolehlivé elementy, nakažené kronštatdským duchem, byly přeloženy. Mnoho se jich velmi zdráhalo, ale tato opatření přispěla k vyčištění nezdravé atmosféry.“

V dubnu nové Námořní velitelství zahájilo individuální prověrky. „Speciální komise propustila 15 000 námořníků jako zařazených do ‚nepotřebných‘ (to jest nesespecializovaných) kategorií C, D a E a námořníků považovaných za nespolehlivé z politického hlediska.“

Po fyzické likvidaci Kronštadtu musel být z Flotily vykořeněn jeho samotný duch.

CO TEHDY ŘÍKALI

Vzpoury dělníků a rolníků prokázaly, že jejich trpělivost je u konce. Povstání námezdně pracujících je přede dveřmi. Přišel čas na to svrhnout byrokracii... Kronštadt poprvé zdvihl do výše prapor Třetí revoluce námezdně pracujících... Samoděržaví padlo, Ústavodárné shromáždění je v pekle, ale byrokracie si přesto dělá, co chce...“

Izvestija Kronštadtského Prozatímního revolučního výboru.
Článek „Etapy Revolucii“, 12. března 1921

„V buržoazním tisku můžete číst, že jsme proti Judeničovi a Kronštadtu nasadili čínské, kalmycké a jiné pluky. To je samozřejmě lež. My jsme jen přivedli naše mladé na správnou cestu. Dobytí Kronštadtu bylo jen čistě symbolické. Kronštadt, jak jsem řekl, by jinak padl do klína francouzskému a anglickému imperialismu.“

L. Trockij: Řeč na 2. kongresu Komunistické internacionály mládeže, 14. července 1921; „The First Five Yearf of The Communist International“, Pioneer Publishers, 1945, str. 312.

ANARCHISTÉ

Sestavili kronšadtští námořníci své požadavky a rezoluce sami, nebo jednali pod vlivem nějakých politických uskupení, která jim mohla nabídnout svá hesla? V souvislosti s tímto tématem se často hovoří o anarchistickém vlivu. Můžeme si však být jisti? Mezi členy Prozatímního revolučního výboru stejně jako v Kronštadtu jako takovém se jistě nacházeli jednotlivci hlásící se k anarchismu, ale pokud se spolehneme pouze na písemné prameny, jak jsme se snažili v celé této studii, musíme uzavřít, že nedošlo k žádné přímé intervenci jakékoli anarchistické skupiny.

Menševik Dan, který byl tehdy v Petrohradě uvězněn společně se skupinou kronšadtských povstalců, nám ve svých pamětech (13) říká, že Perepelkin, jeden z členů Prozatímního revolučního výboru, měl blízko k anarchismu. Dále uvádí, že kronšadtští námořníci byli nejen zklamáni a rozzlobeni politikou Komunistické strany, ale cítili nenávisť ke všem politickým stranám jako takovým. V jejich očích byli menševici a esei stejně špatní jako bolševici. Všichni jen chtěli uchopit moc a později by stejně zradili lid, který v ně vložil svoji důvěru. Podle Dana závěr, učiněný námořníky, zklamanými z politických stran, zněl takto: „Všichni jste jedno a to samé. Co potřebujeme, je anarchismus, a ne nějaká mocenská struktura!“

Anarchisté samozřejmě hájili kronšadtské vzbouření. Zdá se nám pravděpodobné, že kdyby byla do povstání zapojena některá z anarchistických organizací, náš tisk by se o tom jistě zmínil.

V dobovém anarchistickém tisku však o podobné pomoci není ani zmínka. Například starý anarchosyndikalista Jarčuk (14), který byl před Říjnem obyvateli a námořníky z Kronštadtu velmi uznáván, se o podobné anarchistické roli ve své brožurce o povstání z roku 1921, napsané bezprostředně po událostech (15), vůbec nezmiňuje. Musíme jeho soud považovat za do značné míry definitivní důkaz.

13 T. Den: Two years of roaming (1919–1921). V ruštině.

14 V roce 1926 se stal komunistou a vrátil se do Ruska.

15 Jarčuk: Kronšadtská vzpoura, v ruštině a španělštině.

V době povstání již byli anarchisté perzekvováni v celé zemi. Izolovaní jednotlivci a několik zbývajících anarchistických uskupení bylo nepochybně „morálně“ na straně vzbouřenců. Ukazuje se to například v letáku, adresovaném pracujícím Petrohradu:

„Kronštadtská vzpoura je revolucí. Ve dne i v noci můžete slyšet dunění děl. Váháte otevřeně se postavit proti vládě, aby stáhla svoje síly namířené proti Kronštadtu, přestože Kronštadt je i vaše věc... Muži z Kronštadtu vždy stáli v prvních řadách vzpoury. Po kronštadtské vzpouře zahájíme petrohradskou vzpouru a pak, když se přidáte, nastolte anarchismus.“

Čtyři anarchisté, tehdy přítomní v Petrohradě (Emma Goldmanová, Alexandr Berkman, Perus a Petrovskij), předvíдали krvavé vyústění událostí. Dne 5. března zaslali Petrohradskému výboru práce a obrany následující dopis:

„Je nejen nezbytné, ale ve skutečnosti i zločinné dne mlčet. Nedávné události přiměly nás anarchisty, abychom se vyjádřili k současné situaci. Nespokojenost a vření v myslích pracujících a námořníků jsou výsledkem okolností, které si zaslouží naši pozornost. Zima a hladomor vyprovokovaly nespokojenost, zatímco nemožnost cokoli prodiskutovat nebo kritizovat přiměla pracující a námořníky, aby hledali východisko ze své nespokojenosti. Skutečnost, že dělnická a rolnická vláda používá sílu proti dělníkům a námořníkům, je neobyčejně významná. Udělá totiž reakční dojem na mezinárodní hnutí práce a poškodí tedy věc sociální revoluce. Bolševičtí soudruzi, myslete dokud je čas. Nehrajte si s ohněm. Musíte učinit důležitá rozhodnutí. Navrhujeme vám následující: jmenujte šestičlennou komisi, dva její členové budou anarchisté, aby odjela do Kronštadtu vyřešit veškeré nesrovnalosti pokojnou cestou. Za současných okolností je to nejracionálnější způsob jednání. Bude mít mezinárodní revoluční význam.“

Tito anarchisté jistě splnili svoji povinnost, ale jednali sami za sebe a nic neukazuje na to, že byli se vzbouřenci nějak organizačně spojeni. Navíc samotný fakt, že navrhovali takové zprostředkování, ukazuje, že nebyli v přímém kontaktu s námořníky, kteří sami vyslali delegaci do Petrohradu, se kterou bylo možné vyjednávat. A pokud nacházíme v Petropavlovské rezoluci požadavek na svobodu slova a vydavatelské činnosti pro anarchisty,

ukazuje to jen, že kronštadtští z roku 1921 si podrželi svoje ideje a tradice pocházející z doby před říjnem 1917.

Před říjnem měli bolševici i anarchisté v Kronštadtu značný vliv. (16) Na jaře roku 1917 během setkání Petrohradského sovětu tak mohl Trockij říci menševickému předáku Tsertellimu: „Ano, kronštadtští jsou anarchisté, ale během konečné fáze revoluce budou reakcionáři, kteří vás dnes podněcují k likvidaci Kronštadtu, připraveni pověsit jak mne, tak vás. A budou to právě kronštadtští, kdo bude bojovat do posledního muže za naši záchranu.“

O anarchistech se v Kronštadtu velmi dobře vědělo, že to jsou revolucionáři. To vysvětluje, proč vzbouřenci, když hovořili o připuštění jiných socialistických tendencí do sovětů, nejdříve pomysleli na anarchisty a levé esery.

Nejdůležitějšími z požadavků Petropavlovské rezoluce byly ty, které volaly po demokratických právech pro dělníky a rolníky, kteří nevykořisťovali cizí práci, a požadavek zrušení monopolu bolševického stranického vlivu. Tyto požadavky byly součástí programů jiných socialistických tendencí, již přinucených k odchodu do ilegality. Anarchisté s nimi souhlasili a nebyli sami, kdo je prosazoval.

Na druhé straně kronštadtští opakovaně uváděli, že jsou pro „sovětskou moc“. Nepatrná menšina ruských anarchistů („sovětských“ anarchistů) je známa podporou myšlenky úzké spolupráce se sověty, které již byly integrovány do státního soukolí. Machnovské hnutí na druhé straně (které nebylo výlučně anarchistické, přestože se nacházelo pod silným osobním vlivem Machna, anarchisty od 16 let) nehovořilo o „sovětské moci“ jako o něčem, co by si zasloužilo bránit. Jeho heslem byly „svobodné sověty“, to jest sověty, kde mohly vedle sebe existovat různé politické proudy, aniž by byly sevřeny státní mocí.

Kronštadtští věřili, že odborové svazy musí začít hrát důležitou roli. Tato idea v žádném případě nebyla výlučně anarchistická. Sdíleli ji eseri a Dělnická opozice (Kolontaj a Šljapnikov) v samotné Komunistické straně. Později se k ní přihlásily další

16 Podle svědectví známých bolševiků jako Flerovského a Raskolnikova.

opoziční komunistické tendence (Sapronovci). Krátce řečeno, tato idea byla poznávacím znamením všech, kteří se snažili zachránit ruskou revoluci pomocí proletářské demokracie a prostřednictvím opozice ke stranickému monopolu moci, který začal dominovat nad všemi ostatními tendencemi, které nyní nahrazoval.

Můžete skončit prohlášením, že anarchismus měl vliv na kronšadtské povstání do té míry, že hájilo myšlenky proletářské demokracie.

MENŠEVICI

Menševici nikdy neměli mezi námořníky příliš velký vliv. Počet menševických zástupců v kronštadtském sovětu neodpovídal jejich vlivu na Flotilu. Anarchisté, kteří po druhých volbách měli dva nebo tři zástupce, byli mnohem populárnější. Tato paradoxní situace povstala z disorganizace panující mezi anarchisty a rovněž ze skutečnosti, že v roce 1917 masy jen těžko vnímaly rozdíly mezi anarchismem a bolševismem. Mnoho anarchistů tehdy pohlíželo na bolševismus jako svého druhu bakuninizovaný marxismus. (17)

Menševici — přinejmenším jejich oficiální frakce —, přestože byli úhlavními nepřáteli bolševiků, nebyli nakloněni ozbrojenému boji proti státní moci. Kvůli tomuto názoru se stavěli nepřátelsky k intervenci. (18) Snažili se hrát roli legální opozice v sovětech a odborových svazech. Stavěli se jak proti diktatuře proletariátu, tak diktatuře jedné strany a byli přesvědčeni, že Rusko ještě stálo před obdobím kapitalistického rozvoje a ozbrojené akce by pouze zabránily etablování ruských demokratických sil. Doufali, že jakmile skončí občanská válka, režim bude přinucen nastoupit cestu demokratické transformace.

Dne 7. března 1921, během kronštadtského povstání, podzemní Petrohradský výbor menševiků vydal tento leták:

„Pracujícím, rudoarmějcům a kursantům Petrohradu. Zastavte vraždění! Děla duní a Komunisté, kteří předstírají, že jsou Stranou Pracujících, popravují kronštadtské námořníky.

Nevíme podrobně, co se stalo v Kronštadtu, ale víme, že kronštadtští volají po svobodných volbách do sovětů, osvobození uvězněných socialistů a bezpartijních dělníků a vojáků. Vyzvali ke svolání nestranické konference dělníků, rudoarmějců a námořníků, která by 10. března měla prodiskutovat kritickou situaci sovětského Ruska.

Opravdová dělnická moc by měla být schopna vyjasnit sku-

17 Tuto ideu později rozvinul Hermann Sandomirski, „sovětský anarchista“ v článku otištěném s moskevské Izvestiji u příležitosti Leninovy smrti.

18 Ve skutečnosti během Děnikinovy ofenzívy v roce 1919 řekli svých členům, aby vstoupili do Rudé armády.

tečné důvody kronšadtských událostí. Měla by diskutovat otevřeně s dělníky a námořníky Kronštadu před tváří celého pracujícího Ruska. Namísto toho bolševici vyhlásili stanné právo a střílí z kulometů na vojáky a námořníky.

Soudruzi, nemůžeme a nesmíme jen sedět a naslouchat zvuku děl. Každá salva může zničit tucty lidských životů. Musíme zasáhnout a ukončit tento masakr.

Trvejte na tom, aby byly okamžitě ukončeny vojenské operace proti námořníkům a dělníkům Kronštadu. Trvejte na tom, aby vláda neprodleně zahájila rozhovory s Kronštadem s účastí delegátů petrohradských továren. Zvolte si předem delegáty pro tyto diskuse. Zastavte vraždění!“

Ústřední výbor menševiků rovněž vydal leták. Stálo v něm, že „to, čeho bylo potřeba, nebyla politika násilí proti rolnictvu, ale politika usmíření s ním. Moc by se měla opravdu nacházet v rukou pracujících mas. Za tímto účelem jsou nezbytné nové a svobodné volby do sovětu. To, co potřebujeme, je dělnická demokracie, o které se hodně mluví, ale nikdo jí dosud neviděl.“

„Socialističeskij vestnik“, oficiální orgán Ruské sociální demokracie (vydáváný v zahraničí), se o kronšadtském povstání vyjadřoval následně: „Jsou to právě masy, které dosud podporovaly bolševismus, kdo nyní převzal iniciativu v rozhodujícím boji proti současnému režimu.“ Vestnik považoval kronšadtská hesla za menševická a dodal, že menševici „se z nich mohou dvojnásob těšit, protože jejich strana v povstání nehraje žádnou roli kvůli neexistenci menševických organizací ve Flotile“.

Martov, předák ruského menševismu, se již nacházel mimo Rusko. V článku pro Freiheit, vydaném 1. května 1921, popřel, že by v povstání sehráli jakoukoli roli menševici nebo eseri. Pociťoval, že iniciativa přicházela od námořníků, kteří dali sbohem Komunistické straně co do organizačních principů, ale nikoli na úrovni politických hesel.

Puchov cituje další leták, podepsaný jednou z mnohých menševických skupin. Ten říká: „Pryč s kontrarevolučním lhaním! Kde jsou skuteční kontrarevolucionáři? Jsou to bolševici a komisaři, kteří hovoří o ‚sovětské moci‘. Proti nim povstává skutečná Revoluce. Musíme ji podporovat. Musíme přijít Kronštadu na

pomoc. Naší povinností je pomoci Kronštadu. Ať žije Revoluce! Ať žije Ústavodárné shromáždění!“ Menševický Ústřední výbor se distancoval od jakékoli odpovědnosti za hesla podobných disidentských skupin.

PRAVÍ ESERŮ

Výzva ke svolání Ústavodárného shromáždění byla ústředním tématem propagandy pravého křídla Socialistických revolucio-nářů. Ve stranickém orgánu „Revoljucionaja Rossija“ (která byla v březnu 1921 již publikována v zahraničí) Viktor Černov, bývalý předseda rozpuštěného Ústavodárného shromáždění a předák pravých eserů, napsal: „Všichni, kteří chtějí najít cestu ven z od-porné a krvavé bolševické diktatury, všichni, kteří si přejí nastou-pit cestu svobody, se musí postavit za Kronštadt a přijít mu na pomoc. Korunou demokracie musí být Ústavodárné shromáždě-ní.

Černov si byl přitom plně vědom, že v šestém čísle kron-štdatské Izvestije vzbouření námořníci napsali: „Dělníci a rolníci půjdou vpřed. Nechají za sebou Učred-Niku (posměšný výraz pro Ústavodárné shromáždění) a jeho buržoazní režim. Nechají za sebou rovněž diktaturu Komunistické strany s jejími Čekami a státním kapitalismem, který drží masy pod krkem a hrozí je za-rdousit.“ Když se Černov zabýval těmito řádky, pocházejícími od kronštdatských, připsal je ideologickým přežitkům minulého bol-ševického vlivu.

Svoji povahou a politickým temperamentem se Černov dia-metrálně lišil od menševiků. Spolu se svými politickými přáteli vydal vášnivou výzvu k námořníkům:

„Bolševici zavraždili myšlenku svobody a demokracie, když v lidovém názoru proti sobě postavili ideu sovětů a ideu Ústavo-dárného shromáždění. Namísto aby viděli sověty jako podpůrný prvek Ústavodárného shromáždění, jako mocnou spojnici mezi ním a zemí, poštvali sověty proti němu, a tak zabili obojí. Právě toto musíte pochopit zrazení dělníci, vojáci a námořníci. Ať po vašem heslu ‚svobodné volby do sovětů‘ zní ozvěnou volání k postupu směrem od sovětů k Ústavodárnému shromáždění.“

Černov šel dokonce dále. Ze soukromé lodi poslal Prozatím-nímu revolučnímu výboru následující radiovou depeši:

„Předseda ústavodárného shromáždění Viktor Černov posílá své bratrské pozdravy hrdinským námořníkům, vojákům a děl-nickým soudruhům, kteří již potřetí od roku 1905 ze sebe setřá-

sají jeho tyranie. Jako prostředník vám navrhuji, rovněž na základě pomoci ruských kooperativních organizací v zahraničí, vyslání lidí, kteří zajistí potravinové zásilky Kronštadu. Dejte mi vědět, kolik a čeho potřebujete. Jsem připraven přijet osobně a dát k dispozici všechny své síly a svoji autoritu lidové revoluci. Věřím v konečné vítězství pracujícího lidu. Ze všech směrů dostáváme zprávy, že masy jsou připravené a ochotné povstat ve jménu Ústavodárného shromáždění. Nenechte se chytit do pasti vyjednávání s bolševiky. Ti se do nich zapojí jen proto, aby získali čas a soustředili kolem Kronštadu oddíly privilegovaných sovětských jednotek, na které se mohou spolehnout. Sláva těm, kteří první pozvedli prapor lidové revoluce. Pryč s pravým i levým despotismem. Ať žije svoboda a demokracie.“

Zároveň s druhou výzvou byl do Kronštadu vyslán zvláštní posel „zahraniční delegace Socialistické revoluční strany“:

„Strana upustila od jakékoli pučistické strategie. V Rusku příliš pozdě začala brzdit výbuchy lidového hněvu, zatímco se pravidelně snažila s pomocí nátlaku dělnické a rolnické opozice, přimět kremelské diktátory, aby přistoupili na požadavky lidu. Nyní, když však přetekla míra lidového hněvu a nad Kronštadtem hrdě vlaje prapor lidové revoluce a naše strana nabízí vzbouřencům pomoc ze strany všech sil, které shromáždí v našem boji za svobodu a demokracii. Eseři jsou připraveni sdílet Váš osud a zvítězit nebo zemřít ve vašich řadách. Dejte nám vědět, jak bychom Vám mohli pomoci. Ať žije lidová revoluce. Ať žijí svobodné sověty a Ústavodárné shromáždění.“

Na tento konkrétní návrh dostal Černov 3. března 1921 následující odpověď prostřednictvím rádia:

„Prozatímní revoluční výbor města Kronštadu přijal pozdravy soudruha Černova, odeslané z Revalu. Všem našim bratrům v zahraničí vyjadřujeme svoji vděčnost a sympatie. Děkujeme soudruhu Černovovi za návrhy, ale žádáme ho, aby necestoval do Kronštadu, dokud nebude tato záležitost vyřešena. Prozatím si poznamenáváme jeho návrh.“

Podepsán: Petričenko, předseda Prozatímního revolučního výboru.“

Bolševici tvrdí, že Prozatímní revoluční výbor principiálně

souhlasil s Černovovým příjezdem, a dále, že Černov podmínil zaslání zásob do Kronštadu na tom, že povstalci přijdou s hesly o Ústavodárném shromáždění. 2é. května 1921 komunista Komarov prohlásil na setkání petrohradského sovětu, že Prozatímní revoluční výbor vyzval Černova, aby počkal 12 dní, během nichž se potravinová situace v Kronštadu stane takovou, že bude možné vyjít ven s hesly žádanými esery. Komarov tvrdil, že tato informace vyšla najevo během křížového výsledku Perepelkina, člena Prozatímního revolučního výboru, který upadl do bolševických rukou. Perepelkin rovněž údajně řekl, že předseda Prozatímního revolučního výboru Černovovi tajně zaslal kladnou odpověď.

Námořník Perepelkin byl zastřelen a jeho „přiznání“ nemohou být ověřena. Předtím se ale ve vězení setkal s menševikem Danem a během jejich společných vycházek se mu nezmínil o ničem podobném, přestože mu poskytl mnoho detailů o průběhu povstání. Jeden by si myslel, že už v roce 1921 bolševická „spravedlnost“ věděla, jak správně zformulovat „přiznání“.

Ve článku zveřejněném v roce 1926 ve „Znamja Borby“, tiskovém orgánu levých eserů, Petričenko, předseda Prozatímního revolučního výboru, potvrzuje odpověď danou Černovovi. Vysvětluje, že výbor se jí nemohl zabývat jen sám, a navrhl, aby byl tento problém předán nově zvolenému sovětu. Petričenko dodává: „Popisuji věci tak, jak se skutečně staly a nezávisle na mém politickém názoru.“ Co se týče Černova, ten popírá, že by vzbouřencům kladl jakékoli podmínky. Otevřeně přiznává, že podporoval hesla o Ústavodárném shromáždění a „byl přesvědčen, že dříve nebo později je vzbouřenci přijmou za svá“.

LEVÍ ESERŮ

V červencovém čísle roku 1921 svého časopisu „Znamja“, vydávaného v zahraničí, leví eserů nastínili tento program:

„Základním cílem levé (internacionalistické) Sociálně revoluční strany je obnovení sovětů a restaurace skutečné sovětské moci... Chceme jednou provždy obnovit porušenou Ústavu Sovětské republiky, přijatou 10. června 1918 na V. všeruském sjezdu sovětů... rolnictvo, které je páteří pracující populace Ruska, by mělo mít právo rozhodnout o svém vlastním osudu... dalším zásadním požadavkem je obnovení aktivity a samosprávy městských pracujících. Po hladovějících a polomrtvých lidech nemůže být požadována těžká práce. Nejprve musí mít co jíst, a za tímto účelem je nezbytné koordinovat zájmy dělníků a rolníků.“

Duch Petropavlovské rezoluce je nepochybně velmi blízký programu levých eserů. Ti nicméně popírají jakoukoli účast na povstání. Ve stejném čísle „Znamja“ jeden z jejich moskevských korespondentů píše. „V Kronštadu nebyl ani jeden jediný zodpovědný představitel levého populismu. Celé hnutí se vyvíjelo bez naší účasti. Na počátku jsme se nacházeli mimo něj, ale ono samotné nepochybně vyhlíželo levicově lidově. Jeho slogany a morální cíle nám byly velmi blízké.“

V zájmu historické pravdy nyní budeme citovat dvě další autorizovaná svědectví, Leninovo a svědectví námořníka Petričenka, jednoho z vůdců povstání.

LENINOVY NÁZORY

Ve svém článku „Naturální odvody“ (19) řekl Lenin o Kronštadu toto:

„Na jaře roku 1921, hlavně jako výsledek neúspěšné sklizně a pomření dobytka, se podmínky rolnictva, již tak extrémně špatné v důsledku války a blokády, staly ještě horší. To vyústilo v politickou váhavost, která je obecně řečeno nejvlastnější ‚podstatou‘ drobného zemědělce. Nejvýraznějším projevem této váhavosti byla kronštadtská vzpoura... V jejím rámci bylo jen velice málo věcí zformulovaných, jasných a nepochybných. Slyšeli jsme fantastická hesla o ‚svobodě‘, ‚svobodném obchodu‘, ‚osvobození z otroctví‘, ‚sovětech bez bolševiků‘ nebo nových volbách do sovětů nebo osvobození zpod ‚stranické diktatury‘ a tak dále. Jak menševíci, tak eserí prohlásili kronštadtské hnutí za ‚své‘.

Viktor Černov vyslal do Kronštadu svého posla a na základě jeho návrhu se menševik Valk, jeden z kronštadtských předáků, vyjádřil ve prospěch „Konstituenty“. Bleskovou rychlostí, můžeme říci ba přímo rychleji než letí radiotelegrafická depeše, bělogvardějci zmobilizovali všechny své síly „pro Kronštadt“. Bělogvardějští vojenští experti v Kronštadu, množství expertů a nikoli jen sám Kozlovskij, vypracovali plán na vylodění u Oranienbaumu, plán, který vystrašil váhající menševicko-eserské bezpartijní masu.

Více než padesát ruských bělogvardějských emigrantských časopisů vede ohromnou kampaň „za Kronštadt“. Velké banky, všechny síly finálního kapitálu, sbírají prostředky na pomoc Kronštadu. Chytrý vůdce buržoazie a velkostatkářů, kadet Miljukov, trpělivě přímo vysvětluje poštilému Viktoru Černovovi (a Danovi a Rožkovi, kteří jsou v petrohradském vězení za nepřímé spolčení se s kronštadtskými menševiky), že nemusí spěchat s Konstituentou a že mohou a musí podporovat sověty pouze bez bolševiků.

19 Citace Idy Mettové z Lenina jsou chybně připsány článku Naturální daň. Tato zpráva byla přednesena na X. sjezdu Strany 15. března 1921. (Vybrané spisy, sv. 9, str. 107) Ve skutečnosti se citace vztahují k článku Daň z po-travin, Vybrané spisy, sv. 9, str. 194–198)

Samozřejmě je jednoduché být chytřejší než podvedení blázni jako Černov, hrdina maloburžoazních frází, nebo Martov, rytíř filišťinského reformismu, nalakovaného na ‚marxismus‘. Přesněji řečeno, nejde o Miljukova. Jako jednotlivec je sice chytřejší, ale hlavně ze své třídní pozice stranického vůdce velkoburžoazie rozumí třídním záležitostem a politickým interakcím jasněji než vůdci maloburžoazie, Černovové a Martovové. Buržoazie je skutečná třídní síla, která se v kapitalismu, monarchii i té nejdemokratičtější republice nevyhnutelně chápe moci a nevyhnutelně se jí dostává pomoci buržoazie světové.

Ale maloburžoazie, což znamená všichni ti hrdinové Druhé a ‚Dvou a půlté‘ Internacionály, nemohou ze samotné ekonomické podstaty záležitosti být ničím jiným než výrazem své třídní neschopnosti, a odtud pramení váhavost, frázovitost a bezmocnost...

Když Martov v jenom berlínském časopise prohlásil, že Kronštadt nejen přijal menševická hesla, ale rovněž ukázal, že může existovat antibolševické hnutí, které ne zcela slouží zájmům bělogvardějců, kapitalistů a velkostatkářů, stal se živoucím příkladem zrazeného filišťinského narcisty. Ve skutečnosti řekl: ‚Musíme zavřít své oči nad skutečností, že opravdoví bělogvardějci přivítali kronštadtské povstalce s otevřenou náručí a pomocí svých bank shromáždí fondy na pomoc Kronštadtu!‘ Kiljukov má v porovnání s Černovem a Martovem pravdu, protože on představuje skutečnou taktiku skutečné bělogvardějské síly, patřící kapitalistům a velkostatkářům. Ve skutečnosti říká: ‚Nevadí, koho podporujeme, dokonce i když se jedná o anarchisty, jakoukoli formu sovětské vlády, jen pokud to je v zájmu svržení bolševiků a přesunu moci z jejich rukou! Nezáleží na tom, jestli se jedná o pravičáky nebo levičáky, od menševiků až po anarchisty, jen když bolševikům vyklouzne moc z rukou!‘ A potom, ‚my‘, Miljukovové, se s anarchisty, Černovem a Martovem tvrdě vypořádáme a vyhostíme je, jako jsme to udělali Černovovi a Martovi, na Sibiř, jak jsme to udělali maďarskému Černovovi a Martovovi v Maďarsku, Kauckému v Německu a Friedrichu Adlerovi a jeho spolku ve Vídni. Skutečná, prakticky se chovající buržoazie podvedla stovky těchto filišťinských narcistů — menševiky, esery

i bezpartijní — a pak se jich zbavila během všech revolucí ve všech možných zemích. Historie to prokazuje a fakta podepírají. Narcisté budou žvanit, Miljukovové a bělogvardějci jednat...

Události jara roku 1921 znovu odhalily roli eserů a menševiků: pomáhají váhavým maloburžoazním elementům odtrhnout se od bolševiků, aby předali moc do rukou kapitalistů a velkostatkářů. Menševici a eseri se naučili jak jednat jako „nestraníci“.

PETRIČENKOVO SVĚDECTVÍ

Nakonec budeme citovat hlavní pasáže z Petričenkova svědectví, jak jej publikoval ve svém článku ve „Znamja Borby“, časopise levých eserů v lednu 1926:

„Přečetl jsem si dopisy, které si vyměnily organizace levých eserů a britští komunisté. V této korespondenci se objevila otázka Kronštadtského povstání z roku 1921...

Protože jsem byl předsedou Prozatímního revolučního výboru, cítím jako svoji morální povinnost stručně osvětlit tyto události, proto, aby Politické byro Britské komunistické strany bylo informováno. Víím, že jste své dosavadní informace dostali z Moskvy. Rovněž víím, že tyto informace jsou jednostranné a předpojaté. Nebude špatné, když vám ukáží i druhou stranu mince...

Sami jste přiznali, že kronštadtské povstání z roku 1921 nebylo iniciováno zvenčí. Tento poznatek nutně znamená, že trpělivost pracujících mas, námořníků, rudoarmějců, dělníků a rolníků byla u konce.

Lidový hněv, namířený proti diktatuře Komunistické strany — nebo spíše proti její byrokracii — na sebe vzal podobu povstání. Proto byla prolita cenná krev. Vůbec se nejednalo o třídní nebo kastovní rozdíly. Na obou stranách barikády byly pracující. Rozdíl spočíval v tom, že lidé z Kronštadu kráčeli vpřed uvědoměle a ze své vlastní svobodné vůle, zatímco ti, kteří na ně útočili, byli zmanipulováni vůdci Komunistické strany a někdy dokonce jednali proti svému vlastnímu přesvědčení. Mohu to říci ještě otevřeněji: nebyli to kronštadtští, kdo se chopil zbraní a začal prolévat krev!

Co se tedy stalo, že kronštadtští byli přinuceni hovořit se stranickými bossy, odvažujícími se nazývat dělnicko-rolnickou vládou, jazykem zbraní?

Kronštadtští námořníci sehráli aktivní roli v procesu vytvoření této vlády. Chránili ji před všemi útoky kontrarevoluce. Nechránili jen přístupy do Petrohradu — srdce světové revoluce —, ale rovněž odeslali bezpočet oddílů na frontu proti bělogvarděj-

cům, počínaje Kornilovem a konče generály Judeničem a Neklu-
dovem.

Chtějí, abyste uvěřili, že ti samí kronšadtští se najednou stali nepřáteli Revoluce. ‚Dělnicko-rolnická‘ vláda odsoudila kronšadtské vzbouřence jako agenty Dohody, francouzské špiony, stoupence buržoazie, esery, menševiky atd. atd. Je šokující, že muži z Kronšadtu by se měli tak náhle stát nebezpečnými nepřáteli právě ve chvíli, kdy skutečné nebezpečí ze strany generálů, velících ozbrojené kontrarevoluci, pominulo — když se začalo přemýšlet o rekonstrukci země — právě když lidé začali myslet na to, že konečně začnou užívat plodů Října — právě když se věci měly začít ukazovat ve své pravé podobě, když se měla odhalovat skutečná podstat konkrétní politiky, což znamená, že se už nebudou činit, ale plnit sliby. Lidé začali hodnotit své revoluční výtobytky, o čemž jsme se během občanské války ani neodvážili snít. Právě ale v této chvíli byli muži z Kronšadtu prohlášeni za nepřátele. Jaký zločin tedy Kronšadt spáchal proti revoluci?

Občanská válka skončila a petrohradští pracující mysleli, že je jejich právem připomenout městskému sovětu, že přišel čas na to uvědomit si, v jaké ekonomické nouzi se nalézají a přejít od válečného z mírovému režimu.

Petrohradský sovět považoval tento neškodný a zásadní požadavek za kontrarevoluční. Nejen že jej úplně ignoroval, ale uchýlil se k raziím a zatýkání dělníků, začal je prohlašovat za špiony a agenty Dohody. Byrokrati ze sovětu se během občanské války nechali zkorumpovat. Tehdy se jim nikdo neodvážil postavit na odpor. Teď ale nepoznali, že situace se změnila.

Dělníci odpověděli tak, že se uchýlili ke stávkám. Petrohradský sovět začal zuřit jako divoká bestie. S pomocí svých opričníků (20) nechal dělníky vyhladovět a vyčerpat. Držel je v železném sevření a hnal je do práce za pomoci všech možných prostředků. Rudoarmějci a námořníci s dělníky sympatizovali, ale neodvážili se pozvednout hlas na jejich obranu. ‚Dělnicko-rolnická‘ vláda ale

20 Opričníci byli osobní stráží Ivana Hrozného a zároveň také vyšší politickou policií. Během sedmi let jejich existence (1565–1572) vynikli svoji krutostí.

zapomněla na Kronštadt. S malým zpožděním se Kronštadt dozvěděl, co se v Petrohradu opravdu děje.

Máte tedy pravdu, britští soudruzi, když říkáte, že kronštadtská vzpoura nebyla dílem nějakého jednotlivce.

Dále bych vám chtěl říci něco více o údajné pomoci Kronštadtu ze strany zahraničních a ruských kontrarevolučních organizací. Znovu opakuji, že povstání nebylo vyprovokováno žádnou politickou organizací, a pochybuji o tom, že v Kronštadtu vůbec nějaká existovala. Vzpoura vypukla spontánně a vyjadřovala tužby samotných mas, jak civilního obyvatelstva, tak posádky. Je to zřetelné v přijatých rezolucích a ve složení Prozatímního revolučního výboru, kde nemůžete zaznamenat jakýkoli většinový vliv některé z antisovětských stran. Podle kronštadtských se všechno odehrálo pouze na základě diktátu momentálních okolností. Vzbouřenci se na nikoho nespolehali, dokonce ani na Prozatímní revoluční výbor nebo shromáždění delegátů, nějaké mítinky nebo cokoli dalšího. O tom nemůže být pochyb. Prozatímní revoluční výbor se nikdy nepokusil o uchopení moci, i když mohl. Jedinou starostí výboru bylo přesné uplatnění přání lidu. Bylo to dobré nebo špatné? Já nechci soudit.

Je pravda, že masy vedly Výbor, a nikoli naopak. Mezi námi se nenacházely žádné známé politické osobnosti, které jak už to tak bývá kalkulují o tři tahy dopředu (21) a vědí všechno, co je třeba učinit a jak se dostat z jakékoli situace. Kronštadtští jednali bez připraveného plánu nebo programu a upravovali svoji cestu podle okolností a v kontextu přijatých rezolucí. Byli jsme odříznuti od okolního světa, Ruska i zahraničí. Jak se obvykle stává, někdo mohl do povstání začít vkládat svoje vlastní plány, ale to by jen marnil čas. Je zbytečné spekulovat, co by se stalo, kdyby se věci vyvíjely jinak, protože sled událostí mohl být naprosto odlišný od toho, co jsme čekali. Jedna věc je ale jistá, kronštadtští nechtěli, aby ztratili iniciativu.

Ve svých publikacích nás komunisté obviňují, že jsme přijali nabídku potravinové pomoci a léků ze strany Ruského červeného kříže ve Finsku. Přiznáváme, že jsme na ní neshledali nic špatné-

21 Původně „kdo vidí tři arčiny dopředu“; arčina je stará ruská délková míra.

ho. Souhlasili s ní jak Prozatímní revoluční výbor, tak shromáždění delegátů. Považovali jsme Červený kříž za dobročinnou organizaci, nabízející nám ničím nepodmíněnou pomoc, která nám nemohla nijak uškodit. Dovolili jsme, aby delegace Červeného kříže navštívila Kronštadt, a dovedli jsme je se zavázanýma očima na naše velitelství. Na prvním setkání jsme je informovali, že s díky přijímáme jejich nabídnutou pomoc, pocházející od dobročinné organizace, ale že se jim necítíme nijak zavázáni ve smyslu protislužby. Vyhověli jsme jejich žádosti, aby v Kronštadu mohli zanechat stálého představitele, který by dohlížel na to, aby ženy a děti dostávaly pravidelně slíbené přídělky.

Jejich zástupce, penzionovaný námořní důstojník jménem Vilen, zůstal v Kronštadu. Byl umístěn do neustále strážného bytu, ze kterého nemohl vyjít bez povolení. Jaké nebezpečí tedy představoval? Vše, co mohl vidět, záviselo na posádce a obyvatelích Kronštadu.

Jednalo se tedy o „pomoc ze strany mezinárodní buržoazie“? Nebo ta spočívala z toho, že nám Viktor Černov zaslal své pozdravy? Jednalo se o „pomoc jak ruské, tak mezinárodní kontrarevoluce“? Můžete věřit tomu, že muži z Kronštadu byli připraveni spojit se s nějakou antisovětskou stranou? Pamatujte, že když se vzbouřenci dozvěděli, že pravice s nimi něco zamýšlí, neváhali a zpravili o tom všechny pracující. Vzpomeňte si na článek v kronšadtské Izvestiji z 6. března, nazvaný „Pánové nebo soudruzi“.

KRONŠTADT: POSLEDNÍ BAŠTA SOVĚTŮ

„... tento luxus byl skutečně zcela neomluvitelný. Tím, že jsme dovolili podobnou diskusi (o otázce odborových svazů), jsme zcela jistě chybovali, neschopni předvídat, že v diskusi se do popředí dostala otázka, která by tam z objektivních důvodů vůbec neměla být...“

Lenin, zpráva X. sjezdu strany, 8. března 1921. Vybrané spisy,
sv. IX, str. 90

„Vzbuřenci z Kronštadtu požadovali jen to, co Trockij slíbil jejich starším bratrům a co jim Strana nebyla schopna dát. Znovu k jeho uším dolehla z úst jiných lidí hořká a nepřijemná ozvěna jeho vlastních slov a on ji znovu potlačil.“

Issac Deutscher, „The Prophet Armed“, str. 512–513

TROCKÉHO OBVINĚNÍ

Když uvážíme všechna fakta, čím vlastně bylo kronštadtské povstání? Jednalo se o kontrarevoluční vzpouru? Byla to revolta bez kontrarevolučních cílů, ale která by nutně otevřela dveře kontrarevoluci? Nebo to byl jednoduše pokus pracujících mas uskutečnit některé z příslibů Října? Byla vzpoura nevyhnutelná a bylo nevyhnutelné i její krvavé vyústění? Uzavřeme naši práci pokusem odpovědět na tyto otázky.

Obvinění vznesená proti Kronštadtu bolševiky v roce 1921 jsou přesně ta samá, která později zmiňuje stalinistický historik Puchov ve své knize vydané v roce 1931. Trockij je zopakoval a trockisté je opakují dodnes.

Trockého přístup k této otázce byl nicméně jaksí ponižující a hanebný sám o sobě. Trockij vznášel svoje obvinění kapku po kapce, namísto aby je jednou provždy zřetelně vyslovil. Když se v roce 1937 poprvé písemně zabýval Kronštadtem (ve své knize o ruské revoluci se o něm takřka vůbec nezmiňuje), začíná slovy: „Země hladověla a kronštadtští námořníci požadovali privilegia. Vzpouora byla motivována jejich touhou po privilegovaných přídělech.“ (22) Lidé z Kronštadtu nikdy nevznesli podobný požadavek. Ve svých pozdějších pracích Trockij, poté, co si o celé věci přečetl trochu více, od tohoto konkrétního obvinění upustil. Zůstává nicméně skutečností, že svá veřejná obviněná zahájil lži.

Ve svém článku pro belgický časopis „Lutte Ouvrière“ (26. února 1938) Trockij napsal:

„Z třídního hlediska, které — bez urážky, páni reformisté — zůstává základním kritériem jak v politice, tak historii, je nanejvýš důležité porovnat v oněch kritických dnech chování Kronštadtu a Petrohradu. V Petrohradu se rovněž vůdčí vrstvy proletariátu nacházely v zoufalé situaci. Hladomor a zima vládla ve vylidněném hlavním městě ještě krutěji než v Moskvě... Kronštadtské noviny hovořily o barikádách v Petrohradu, o tisících zabítych lidech. (23) Celosvětový tisk tato tvrzení opakoval. Odehrál se ale

22 Bulletin opozice, č. 56–57, v ruštině.

23 Není pravda, že by noviny kronštadtských, Izvestija, někdy hovořily o „tisících zabítych lidech“ v Petrohradu.

pravý opak. Kronštatdské povstání petrohradské dělníky nijak nepřitáhlo. Odpuzovalo je. Děličí čára šla po třídních hranicích. Pracující ihned ucítili, že kronštatdští povstalci se nachází na druhé straně barikády, a proto podpořili vládu.“

Zde Trockij rovněž pronáší naprosto nepravdivá tvrzení. Již dříve jsme ukázali, že stávková vlna začala v Petrohradě a jak se později Kronštatd přidal. Právě proti stávkujícímu Petrohradu musela vláda zorganizovat zvláštní Generální štáb — Obranný výbor. Represe byly nejprve namířeny proti petrohradským dělníkům a jejich demonstracím a do akce šly ozbrojené jednotky důstojnických kadetů. (24)

Petrohradští dělníci ale neměli žádné zbraně. Nemohli se bránit jako kronštatdští námořníci. Vojenská represe namířená proti Kronštatdu jistě pobouřila petrohradské námezdně pracující. Děličí čára neběžela „po třídních hranicích“, ale tlačila ji před sebou síla represivních orgánů. Skutečnost, že petrohradští dělníci ne-následovali kronštatdského příkladu, neprokazuje, že s ním nesympatizovali. Když se později ruský proletariát nepřidal k nej-různějším „opozicím“, ještě neznámá, že souhlasil se Stalinem! V podobných případech je rozhodujícím faktorem poměr proti sobě stojících sil.

Ve výše zmíněném článku Trockij opakuje svoje tvrzení o vyčerpanosti Kronštatdu z revolučního hlediska. Tvrdí, že zatímco v letech 1917 a 1918 byli kronštatdští námořníci ideologicky mnohem výše než Rudá armáda, v roce 1921 byl pravdou pravý opak. Tento argument popírají dokumenty samotné Rudé armády, které připouštějí, že kronštatdské nálady zasáhly značnou část mužstva.

Trockij odsuzuje ty, kteří ho kritizují za Kronštatd za údajnou nevhodnost jejich opoždění a nevídané kritiky. „Kampaň okolo Kronštatdu,“ říká, „na jistých místech pokračuje s neztenčenou energií. Jeden by si mohl myslet, že se tyto události odehrály včera, a ne před sedmnácti lety.“ Sedmnáct let je ale v historii krátká doba. Nemyslíme si, že hovořit o Kronštatdu je jako „evokovat éru egyptských faraónů“. Zdá se nám navíc logické hledat někte-

24 Důstojníci kadeti.

ré z příčin velké ruské katastrofy právě v této šokující a symptomatické epizodě. Odehrála se přeci jenom v době, kdy ruským pracujícím nevládl nějaký zločinný Stalin nebo někdo jiný, ale výkvět bolševismu, samotní Lenin a Trockij. Seriózně diskutovat kronštadtskou vzpouru tedy neznamená, jak Trockij tvrdí, „snažit se zdiskreditovat jedinou revoluční tendenci, jedinou tendenci, která nikdy neztratila svůj vysoko vlající prapor, jedinou tendenci, která se nezkompromitovala spoluprací s nepřítelem, jedinou tendenci, která představuje budoucnost“.

Během následných sedmnácti let Trockij neslehl ani o vlas ze svého nepřátelství k povstalcům. Protože nemá argumenty, uchyluje se k pomluvám. Říká nám, že „v Kronštadu, kde se posádka válela a žila z minulosti, dosáhla demoralizace alarmujících rozměrů. Když se ve vyhladovělém Petrohradu situace prudce zhoršila, Politické byro několikrát diskutovalo, jestli nemá Kronštadt Petrohradu poskytnout vnitřní půjčku, protože pořád disponoval starými zásobami všeho druhu. Petrohradští delegáti ale přinesli odpověď: ‚Sami ze své vůle nám nic nedají. Spekuluji s oblečením, uhlím a chlebem a v Kronštadu znovu pozvedá svoji hlavu stará spekulantská špína.‘“

Tento argument o „starých zásobách všeho druhu“ je úmyslnou pomluvou. Stačí si jen vzpomenout na ultimátum, dané kronštadtským lidem petrohradským Obranným výborem 5. března, o kterém se zmiňujeme na jiném místě: „Budete přinuceni se vzdát. Kronštadt nemá ani chleba ani uhlí.“ Co se mezitím stalo s těmi „starými zásobami“?

Další poznatky k tomuto tématu pocházejí z kronštadtské Izvestije. Ta popisuje, jak bylo dětem 5. a 6. března distribuováno půl kilogramu sušených brambor na potravinové lístky. Dne 8. března byly distribuovány čtyři litry ovsu a devátého a desátého asi osmdesát gramů černých sušenek z mouky a prášku ze sušených brambor. Desátého března se Regionální výbor zaměstnanců železáren rozhodl dát k dispozici veřejnosti všechny přiděly koňského masa, příslušející jeho členům. Během povstání bylo rovněž distribuováno v nepatrném množství kondenzované mléko, jednou masová konzerva a nakonec (pouze pro děti) sto dvacet pět gramů másla.

Teď už opravdu není pochyb o tom, co měl Trockij na mysli pod výrazem „staré zásoby všeho druhu“! Podle něj mohly být věnovány na ulehčení ruského hladomoru. Měli bychom dodat, že v období před povstání se všechny sklady nacházely v rukou komunistických funkcionářů a bylo jen na těchto lidech a jejich souhlasu, jestli dojde k nějaké vnitřní půjčce. Řadoví námořníci účastníci se povstání se proti případné půjčce vůbec nemohli postavit, dokonce i kdyby chtěli. Tolik k otázce „zásob“, která názorně ukazuje úroveň některých obvinění vznesených proti Kronštadu.

Uchýlit se k podobným argumentům během seriózní diskuse a poté tuto diskusi nahradit polemikou o Španělské revoluci, je vážnou chybou: nepřítomnost jakýchkoli platných argumentů vztahujících se k věci je typická pro bolševický (protože Trockij není ústřední postavou represe proti Kronštadu, celou operaci řídil Lenin a Politbyro) přístup. Svůj díl odpovědnosti rovněž nese i Dělnická opozice. Podle osobního svědectví zahraničních komunistů v té době přítomných v Rusku Dělnická opozice nesouhlasila s opatřeními přijatými proti vzbouřencům, ale neodvážila se ani hlesnout na obranu Kronštadu. Na X. sjezdu Strany nikdo ani slůvkem neprotestoval proti povraždění vzbouřenců. Dělník Lutovinov, dobře známý člen Ústředního výkonného výboru sovětů a jeden z vůdců Dělnické opozice, byl v březnu 1921 poslán do Berlína na místní diplomatickou misi, což ve skutečnosti byla forma politického exilu. Prohlásil: „Zprávy zveřejňované v zahraničí o Kronštadu jsou velmi přehnané. Sovětská vláda je dostatečně silná, aby zlikvidovala vzbouřence. Nepříliš rychlý postup operace můžeme vysvětlit přáním ušetřit životy kronšadtských obyvatel.“ („L'Humanité“, 18. března 1921) (25)

Trockij proti vzbouřencům používá ještě jeden argument: obviňuje je, že se snažili zneužít své revoluční minulosti, což je nejnebezpečnější argument vůči komukoli, kdo se nachází v opozici. Stalin jej později použil proti Trockému a starým bolševikům, když je obvinil, že již od samotného počátku Revoluce byli agenti mezinárodní buržoazie. Stalin připustil, že během prvních let

25 Litvinov spáchal sebevraždu v Moskvě v květnu 1924.

boje Trockij Revoluci prokázal velké služby, ale pak přešel do tábora kontrarevoluce, člověka musíme soudit podle toho, co dělá teď a neustále byl připomínám příklad Mussoliniho.

Existuje nicméně mnoho věcí, které není Trockij schopen vysvětlit. Nemůže vysvětlit, proč Kronštadt a celé rudé námořnictvo přestalo ideologicky stát za vládou. Nemůže vysvětlit nálady komunistických elementů ve flotile během diskusí o otázce odbořových svazů. Nemůže vysvětlit jejich přístup během voleb do XIII. Všeruského kongresu sovětu nebo během Druhé komunistické konference baltské flotily, která se konala těsně před povstáním. To jsou ale klíčové okamžiky, okolo nichž by se měla točit celá diskuse. Když Trockij tvrdí, že opravdu proletářští a pokrokoví byli jen ti, kteří podporovali vládu, zatímco ostatní představovali rolnickou kontrarevoluci, máme právo zeptat se ho, co nám nabízí jako seriózní faktografickou analýzu na podporu svého tvrzení. Vyústění současných událostí ukázalo, že Revoluce se octla na katastrofálně špatné cestě. Nejdříve zkompromitovala a později zlikvidovala všechny své sociální, politické i morální výdobytky. Představovala kronštatdská vzpoura skutečně pokus uvést Revoluci na jinou cestu? To je klíčová otázka, kterou si musíme položit. Ostatní problémy jsou druhořadé a pramení z tohoto ústředního bodu.

Zcela jistě tomu nebylo tak, že by teprve rozdrčení kronštatdské vzpoury zastavilo revoluční proces. Právě naopak, podle našeho názoru politické metody použité proti Kronštadtu a široce již předtím praktikované po celém Rusku, které přispěly k takovému vyústění, způsobily, že na ruinách sociální revoluce vyrostl oligarchický režim, nemající nic společného s původními ideály Revoluce. (26)

26 Ve své poslední knize, napsané v tragickém kontextu nerovného boje se svým smrtelným nepřítelem, Trockij učinil snahu být objektivní, což ho stálo značné úsilí. O Kronštadtu říká toto: „Stalinistická škola falzifikace není jediná, která dnes bují na poli ruské historie. Ona totiž odvozuje určitou část svého základu od jistých legend založených na nevědomosti a sentimentalismu, jako například šílené pohádky o Kronštadtu, Machnovi a jiných epizodách Revoluce. Postačí, když prohlásím, že to, co sovětská vláda s nechutí udělala v Kronštadtu, byla tragická nutnost, revoluční vláda přirozeně nemohla ‚darovat‘ povstaleckým námořníkům pevnost střežící Petro-

BOLŠEVICKÉ INTERPRETACE

V roce 1921 bolševici tvrdili, že Kronštadt se vzbouřil podle předem připraveného plánu. Tato specifická interpretace byla založena na poznámce v jistém francouzském tisku (*Le Matin*, *L'Echo de Paris*), otištěném 15. února. Tato poznámka oznamovala povstání a vedla k domněnce, že bylo zorganizováno Dohodou. Tento argument umožnil Leninovi tvrdit na X. kongresu Strany, že:

„Přesun politické moci z rukou bolševiků směrem k vágní směsici nebo alianci různorodých prvků, které se zdály být jen trochu napravo od bolševiků, nebo dokonce směrem k ‚levému‘ křídlu bolševiků — tak nejednoznačný je výčet politických uskupení, která se snažila uchopit moc v Kronštadtu nepochybně všechna zároveň. Všichni víte, že v povstání hráli důležitou roli bílí generálové. Je to plně prokázáno. Pařížské noviny přinesly zprávy o Kronštadtu dva týdny předtím [...]“ (27)

Vydávání falešných zpráv o Rusku nebylo ničím výjimečným. Podobné zprávy byly vydávány před, během i po Kronštadtu. Je nepochybné, že celosvětová buržoazie se k Ruské revoluci stavěla nepřátelsky a přeháněla všechny zprávy pocházející z této země. Druhá komunistická konference baltské flotily odhlasovala ostrou rezoluci, kritickou k politickému vedení flotily. Tato skutečnost mohla být snadno zveličena v buržoazním tisku, který znovu zaměnil svoje přání za realitu. Zakládat svoje obvinění na podobném „důkazu“ je nepřijatelné a nemorální.

V roce 1938 sám Trockij od tohoto obvinění upustil, ale v již zmíněném článku odkazuje na studii o Kronštadtském povstání, zpracovanou americkým trockistou Johnem G. Wrightem. V článku vydaném v únoru 1938 v „*New International*“ pan Wright znovu tvrdí, že vzpoura musela být předem naplánována

hrad jednoduše proto, že pár pochybných anarchistů a eserů ovládalo několik reakcionářských rolníků a vojáků zapojených do povstání. Podobné úvahy platí i v případě Machna a dalších potenciálně revolučních elementů, které to pravděpodobně myslely dobře, ale jednaly úplně špatně.“ L. Trockij: *Stalin, Hollis and Carter*, 1947, str. 337.

27 Lenin, *Vybrané spisy*, Lawrence a Wishart, 1937, sv. 9, str. 97.

a tisk ji údajně oznámil již 15. února. Říká: „Spojení Kronštadtu s kontrarevolucí není prokázáno jen ústy nepřátel bolševismu, ale také nepopíratelnými fakty.“ Jaká fakta má na mysli? Znovu... citace z buržoazního tisku (Le Matin, Vossische Zeitung, The Times), podávajícího před i během povstání falešné informace.

Je zajímavé, že tyto argumenty nebyly během samotného boje takřka vůbec používány, až teprve o několik let později. Pokud by tehdy měla bolševická vláda k dispozici důkazy o údajných kontaktech mezi Kronštadtem a kontrarevolucí, proč neuspořádala se vzbouřenci veřejný soud? Proč neukázala pracujícím masám Ruska „skutečné důvody povstání“? Pokud se tak nestalo, bylo to proto, že podobné důkazy nikdy neexistovaly.

Bylo rovněž řečeno, že pokud by Nová ekonomická politika začala včas, povstání by bylo odvráceno. Ukázali jsme však, že povstání se neuskutečnilo podle předem připraveného plánu. Nikdo nevěděl, co se nutně stane. Co se týče přesného načasování a vývoje lidových hnutí, neexistuje žádná teorie a je docela možné, že na základě ekonomických a politických podmínek, odlišných od těch z jara 1921, by k povstání nemuselo vůbec dojít. Na druhé straně na sebe povstání mohlo vzít odlišnou formu nebo k němu mohlo dojít někde jinde, například v Nižním Novgorodu, kde vzniklo velké stávkové hnutí, časově se shodující s petrohradskými stávkami. Na věc měly jistě dopad specifické podmínky ve válečném loďstvu a revoluční minulost Kronštadtu, ale nikdo si nemůže být jistý, jak rozsáhlý dopad to byl. To samé se vztahuje k tvrzení, že „pokud by byla NEP zavedena o několik měsíců dříve, nebylo by žádné kronštadtské povstání“.

NEP byla vyhlášena ve stejnou dobu, kdy byli povstalci masakrováni, což samozřejmě v žádném případě neznamená, že NEP byla odpovědí na jejich požadavky. V kronštadtské Izvestiji ze 14. března najdeme k tomuto tématu charakteristické vyjádření: „Kronštadt nežádá svobodu obchodu, ale opravdové sovětské zřízení.“ Petrohradští stávkující rovněž mimo jiné požadovali otevření trhů a odvolání zátarasových oddílů, ale i tak prohlašovali, že svoboda obchodu nevyřeší jejich problémy.

NEP nahradila nucené rekvizice potravin naturální daní a povolila vnitřní obchod a jistě tak splnila některé z požadavků kron-

štatdtských a stávkujících petrohradských dělníků. S NEPem skončil přidělový systém a násilné konfiskace. Drobní vlastníci mohli prodávat svoje výrobky na veřejných trzích a umenšovali tak následky velkého hladomoru. NEP se ukázala být především a prvořadě bezpečnostním opatřením.

NEP uvolnila kapitalistické elementy v zemi právě ve chvíli, kdy diktatura jedné strany ponechala proletariát a rolníky bez prostředků, jak se jim bránit. „Třída vykonávající diktaturu byla ve skutečnosti připravena o nejzákladnější politická práva,“ hlásala v roce 1922 „Dělnická pravda“, opoziční komunistická skupina. Další opoziční tendence „Dělnická skupina“ charakterizovala situaci následovně: „Pracující třída byla totálně připravena o svoje práva a odborové svazy se staly poslušným nástrojem v rukou funkcionářů.“

To opravdu nebylo cílem kronštatdtských! Právě naopak — navrhovali taková opatření, která by obnovila skutečnou pozici dělníků a rolníků v novém konkrétním společenském uspořádání. Bolševici uskutečnili pouze nejméně důležité body kronštatdtského programu, ty, které se nacházely až pod bodem 11! Bolševici totálně ignorovali základní požadavek, požadavek hovořící o dělnické demokracii!

Tento požadavek z Petropavlovské rezoluce nebyl ani utopický ani nebezpečný. Zde nesouhlasíme s Victorem Sergem. Ten v „Revolution Proletarienne“ z 10. září 1937 prohlásil, že „zatímco byli námořníci zaklesnuti v boji na život a na smrt, vznesli požadavek, který v onu chvíli byl velice nebezpečný — přestože zcela opravdový a upřímně revoluční —, požadavek po svobodně zvolených sovětech... snažili se rozpoutat očistnou bouři, ale ve skutečnosti by tím jen otevřeli dveře rolnické kontrarevoluci, které by využili bělogvardějci a zahraniční intervence... Povstalecký Kronštadt nebyl kontrarevoluční, ale jeho vítězství by nevyhnutelně vedlo ke kontrarevoluci.“ V protikladu k Sergeho tvrzením věříme, že politické požadavky námořníků byly prodchnuty politickou zralostí. Nebyly odvozeny z abstraktní teorie, ale hlubokého vědomí souvislosti ruského života. V žádném případě nebyly kontrarevoluční.

NÁZORY ROSY LUXEMBURGOVÉ

Stojí za to připomenout si, co Rosa Luxemburgová, politická osobnost respektovaná po celém světě jako veterán socialistického hnutí, napsala o nedostatku demokratičnosti ve vedení Ruské revoluce již v roce 1918.

„Je nepopíratelnou skutečností,“ napsala, „že vláda širokých lidových mas je nemyslitelná bez neomezené svobody tisku, bez absolutní svobody shromažďovací a spolčovací... gigantické úlohy, do nichž se bolševici odvážně a rozhodně pustili, si vyžadují co nejintenzivnější politickou výchovu mas a nashromáždění zkušeností, což je nemožné bez politické svobody. Svoboda vyhrazená pouze těm, kteří podporují vládu nebo pouze členům Strany, jakkoli mnoho jich může být, není skutečná svoboda. Svoboda vždy znamená svoboda toho, kdo myslí jinak, což se neodvozuje od nějakého fanatismu nebo abstraktní spravedlnosti, ale protože na tom závisí vše podnětné, zdravé a očištné, co je obsaženo v politické svobodě, a protože politická svoboda ztrácí svůj význam, když se svoboda stává privilegiem.“

„Nikdy jsme se neklaněli před oltářem formální demokracie,“ pokračovala. „Vždy jsme rozlišovali mezi sociálním obsahem a politickou formou buržoazní demokracie. Proletariát stojí před historickou úlohou. Poté, co uchopí moc, musí nahradit buržoazní demokracii proletářskou demokracií, a ne zrušit veškerou demokracii. Diktatura (proletariátu) spočívá ve způsobu, jakým je demokracie uplatňována, a ne v jejím zrušení. Musí být akcí celé třídy, a nikoli nepočtené menšiny, manipulující věcmi ve jménu třídy... Pokud je politický život v celé zemi umrtven, nevyhnutelným následkem bude, že život v samotných sovětech bude paralyzován. Bez všeobecných voleb, bez neomezené svobody tisku a shromažďování, bez svobodného střetávání názorů ve všech veřejných institucích vyhasne život — nebo to bude jen stínový život, v němž je jediným aktivním elementem byrokracie.“

Zabývali jsme se těmito citacemi, abychom ukázali, že Rosa Luxemburgová zašla ve svých prohlášeních o potřebě demokracie mnohem dále než kronšadtští vzbouřenci. Ti omezovali svoje vyjádření o demokracii na otázku zájmů proletariátu a rolnic-

tva. Rosa Luxemburgová navíc zformulovala svoji kritiku Ruské revoluce v roce 1918, v období zuřící občanské války, zatímco Petropavlovská rezoluce byla odhlasována v době, kdy ozbrojený boj prakticky utichl.

Odvážil by se někdo obvinít Rosu na základě jejích zásad, že byla ve spojení s mezinárodní buržoazií? Proč byly tedy požadavky námořníků odmítnuty jako „nebezpečné“ a nevyhnutelně vedoucí ke kontrarevoluci? Nedal následný vývoj zcela zapravdu kronšadtským povstalcům i Rose Luxemburgové? Měla nebo neměla Rosa Luxemburgová pravdu, když tvrdila, že úkolem pracující třídy je nastolit zřízení námezdně pracujících, a nikoli diktaturu strany nebo malé kliky? Pro Rosu Luxemburgovou bylo zřízení námezdně pracujících definováno jako „výsledek soutěže v nejšířší diskusi, výsledek nejaktivnější a neomezené participace lidových mas v rámci neomezené demokracie.“

TŘETÍ SOVĚTSKÁ REVOLUCE

Když zdůrazňovali svoje demokratické požadavky, kronštadtští povstalci pravděpodobně nikdy neslyšeli o pracích Rosy Luxemburgové. Co ale znali, byla první Ústava Sovětské republiky, odhlasovaná 10. července 1918 V. Všeruským kongresem sovětů. Články 13, 14, 15 a 16 přiznávaly všem pracujícím jistá demokratická práva (svobodu vyznání, shromažďování, svobody spolčování v odborech, svobodu tiskovou). Tyto články se snažily zabránit soustředění politické moci v rukou nějaké konkrétní skupiny nebo politické strany — také čl. 22 a 23.

Ta samá Ústava prohlašovala, že žádný pracující nesmí být zbaven práva volit a být volen za podmínek, že splňuje náležitosti plynoucí z článků 64 a 65, to jest že nevykořisťuje práci jiných lidí nebo nežije z příjmu, který si nevydělal.

Ústřední požadavek kronštadtského povstání — všechnu moc sovětům, a ne straně — byl de facto založen na jednom z článků Ústavy, který proklamoval, že všechna centrální i lokální moc musí být právě v rukou sovětů.

Bolševici od počátku ústavu porušovali, či spíše její znění nebylo nikdy uvedeno v platnost. Stojí za připomenutí, že kritika Rosy Luxemburgové byla zformulována několik měsíců před hlasováním o tomto dokumentu. Když v roce 1921 námořníci trvali na skutečném uplatnění práv, která si vydobyli v roce 1918, byli nazváni „kontrarevolucionáři“ a pošpiněni jako „agenti mezinárodní buržoazie“. O šestnáct let později Victor Serge řekl, že požadavky vzbouřenců by jistě vedly ke kontrarevoluci. Ukazuje to, jak hluboko mohou vrůst bolševické metody v souvislosti s nebezpečím demokracie.

Základní právní normy Sovětské republiky představovaly právníkou formulaci ideologie Říjnové revoluce. Na konci občanské války byly ale tak zatlačeny do pozadí, že k jejich oprášení a uvedení v platnost v každodenním životě byla potřeba třetí revoluce. Právě toto měli kronštadtští na mysli, když mluvili o Třetí revoluci. V kronštadtské Izvestiji z 8. března napsali: „V Kronštadu byl položen základní kámen Třetí revoluce. Ta konečně

zpřetrhá řetězy, které stále poutají pracující masy, a otevře nové cesty směrem k socialistické tvorbě.“

Nevíme, jestli ještě bylo možné zachránit výdobytky Říjnové revoluce demokratickými metodami. Nevíme, jestli byla ekonomická situace země s jejím nepochybně rolnickým charakterem skutečně vhodná pro první pokus o vybudování socialismu. Tyto problémy by měly být diskutovány, ale úkol těch, kteří hledají pravdu, je vyslovit nahlas fakta bez příkras. Nepostačuje se pouze povrchně a pseudovědecky dotknout historických jevů.

Když se Trockij snažil vysvětlit rozšiřování byrokracie, která udusila jakýkoli život v institucích sovětského státu, nastínil svoji koncepci bez sebemenších těžkostí. Ve „Zrazené revoluci“ prohlašuje, že jednou z důležitých příčin bylo, že vedoucí posty v místních sovětech obsadili demobilizovaní důstojníci Rudé armády a snažili se v nich uplatňovat vojenské metody ve chvíli, kdy byl proletariát vyčerpán po dlouhém období revolučních nepokojů. Trockij ale zapomíná na to, že on sám se snažil zavést přesně tyto metody do odborových svazů. Snažil se tím zachránit proletariát? Pokud byl proletariát vyčerpán, jak to, že byl stále schopen pořádat totální generální stávkou v největších a nejprůmyslovějších městech? Pokud byla Strana stále vůdčí silou sociální revoluce, jak to, že nepřišla proletariátu na pomoc v boji proti čerstvě zrozené, ale již mocné byrokracii. Namísto toho stavěla dělníky ke zdi v době, kdy jejich energie byla pohlcena třemi léty imperialistické války, po kterých následovala další tři léta občanské války.

Proč se Komunistická strana ztotožnila s autoritářským státem? Odpovědí je, že strana již dávno nebyla ani revoluční ani proletářská. Přesně z toho ji kronšadtští obviňovali. Jejich zásluha tkví v tom, že tak učinili v roce 1921, když ještě bylo možné změnit situaci a nečekali 15 let, když se již porážka stala neodvratitelnou.

Byrokracie je takřka dědičně charakteristickým znakem Ruska. Je stejně stará jako samotný ruský stát. Bolševici uchopili moc a nezdedili pouze starou carskou byrokracii, ale i jejího ducha a atmosféru. Měli si uvědomit, že když stát rozšířil své funkce, aby obsáhl všechny ekonomické záležitosti, okamžitě nastalo ne-

bezpečí obnovení a rapidně rychlého vývoje byrokratického myšlení.

Doktor, který léčí pacienta s dědičnou chorobou, si to uvědomuje a navrhuje jistá opatření. Jaká opatření přijali bolševici, aby bojovali proti zřetelným byrokratickým tendencím, které se objevily v prvních letech Revoluce? Jaké jiné metody mohli použít, než aby nechali mocný demokratický závan vyčistit celou atmosféru společnosti a podpořit efektivní a podstatnou kontrolu vykonávanou pracujícími masami?

Je pravda, že byl zaveden určitý druh kontroly, ale problém spočíval v tom, že Komisariát dělnické a rolnické inspekce ji svědčil stejnému typu byrokrata, jehož moc se snažil zlomit. Nemusíme chodit daleko, abychom rozeznali důvody byrokratizace. Její kořeny leží hluboko v bolševické politické koncepci státu ovládaného a kontrolovaného jedinou politickou stranou, která je sama organizována absolutistickým a byrokratickým způsobem. Tyto příčiny byly samozřejmě znásobeny vlastní ruskou byrokratickou tradicí.

Je chybné vinit rolnictvo z porážky revoluce a za její degeneraci do byrokratického režimu. Bylo by příliš snadné vysvětlovat potíže Ruska zemědělským charakterem jeho ekonomiky. Někteří lidé říkají jedním dechem, že Kronštadt byl rolnickou revoltou a byrokracie je sama rolnického původu. S takovou koncepcí role rolnictva by se bolševici odvážili obhajovat ideu socialistické revoluce? Jak by se mohli odvážít rozpoutat ji ve společnosti zemědělského typu?

Někteří tvrdí, že bolševici si troufli provést podobné akce (jako potlačení Kronštadu) v naději na příchod světové revoluce, za jejíž předvoj se považovali. Byla by ale revoluce v jiné zemi ovlivněna duchem Ruské revoluce? Když si člověk uvědomí enormní morální autoritu Ruské revoluce po celém světě, můžeme se zeptat sami sebe, jestli by její deviance nakonec neměla vliv i na jiné země. Mnoho historických faktů umožňuje tento závěr. Můžeme připustit variantu, že není možné provést socialistickou výstavbu v jedné jediné zemi, ale pochybujeme, že by byl byrokraticky zdeformovaný bolševický režim uveden na správnou cestu závanem čerstvého vzduchu z revolucí v jiných zemích.

Fašistická zkušenost zemí, jako je Německo, ukazuje, že ani pokročilé stadium kapitalistického vývoje není dostatečnou zárukou zamezující nárůstu absolutistických a samovládnych tendencí. Přestože se to nevztahuje k našemu tématu, musíme zaznamenat mocnou vlnu autoritářství, přicházející z ekonomicky rozvinutých zemí a hrozící pohltnit staré ideje a tradice. Je nepochybné, že bolševismus je morálně spojen s tímto stavem mysli. Ve skutečnosti vytvořil precedent pro podobné tendence. Nikdo si nemůže být jistý, že pokud by někde jinde mimo Rusko došlo k revoluci, bolševismus by se demokratizoval. Znovu by odhalil svoje absolutistické vlastnosti.

Neskrývala se na demokratické cestě jiná nebezpečí? Nebyl zde důvod bát se reformistických tendencí v sovětech, pokud by byl dán průchod plné pluralitě? Toto nebezpečí podle nás skutečně existovalo, ale rozhodně bylo menší než nebezpečí, které prosvítalo za nekontrolovatelnou diktaturou jedné strany, jejímž generálním sekretářem již byl Stalin. (28)

Říkají nám, že země byla u dna svých sil a ztratila schopnost klást odpor. Je pravda, že země byla unavena válkou, ale na druhé straně byla plna konstruktivních sil, srdatě hledajících způsoby, jak se učit a vzdělávat. Na konci občanské války zahltila školy a univerzity záplava dělníků a rolníků. Nebyla tato snaha nejlepším svědectvím o vitalitě a životní síle pracující třídy? V zemi s tak vysokou úrovní ngramotnosti by vzdělání značně pomohlo masám, aby samy řídily své opravdové zřízení.

Diktatura ale ze své prapodstaty ničí tvoří schopnosti lidí. I přes nepochybné pokusy vlády vzdělávat pracující se vzdělání brzy stalo privilegiem pro členy Strany, loajální k vůdčím frakcím. Od roku 1921 byly z dělnických škol a vyšších vzdělávacích ústavů vyháněny nezávislé tvůrčí mysli. Tento proces se zrychloval společně s nárůstem opozičních tendencí ve Straně. Pokus o skutečné masové vzdělání postupně zkrachoval. Leninovo přání, aby

28 Ida Mettová nemá pravdu, když říká, že Stalin byl v době jí popisovaných událostí generálním tajemníkem strany. Post generálního tajemníka a Stalinova nominace — podporovaná jak Leninem tak Trockým — tato epizoda se odehrála až v roce 1922.

každý kuchtík byl schopen řídit stát, se postupně stávalo nemožným.

Revoluční výdobytky mohly být prohloubeny pouze prostřednictvím skutečné participace mas. Jakýkoli pokus nahradit tyto masy nějakou „elitou“ byl zásadně reakční.

V roce 1921 Ruská revoluce stála na další křižovatce. Demokratickou nebo diktátorskou cestou, tak zněla otázka? Bolševici neoprávněně ztotožňovali dělnickou demokracii s buržoazní demokracií, a tak odsoudili k záhubě obě dvě. Snažili se budovat socialismus shora, prostřednictvím umných manévrů Generálního štábu revoluce. Zatímco čekali na světovou revoluci, která měla údajně vypuknout každým okamžikem, vybudovali státně kapitalistickou společnost, kde pracující třída již neměla právo činit rozhodnutí, která se jí nejvlastněji týkala.

Lenin nebyl sám, kdo si uvědomil, že kronštdatská vzpoura se postavila proti uskutečňování tohoto plánu. On i bolševici jako takoví si byli plně vědomi, že v sázce byl mocenský monopol jejich Strany. Kronštdadt mohl otevřít cestu skutečné proletářské demokracii, neslučitelné se stranickým monopolem na moc. Proto se Lenin rozhodl zničit Kronštdadt. Vybral si odpornou, ale jistou cestu: pomluvu, že Kronštdadt byl ve spojení s buržoazií a agrární kontrarevolucí.

Když Kuzmin, komisař baltské flotily, prohlásil v Kronštdadu na setkání 2. března, že bolševici se nevzdají moci bez boje, mluvil pravdu. Lenin se musel jen pousmát nad tímto komisařem, který očividně nerozuměl abecedě bolševické morálky a taktiky — politicky a morálně zničit oponenta a nikoli s ním diskutovat pomocí racionálních argumentů. Bolševická vláda udělala přesně toto — zlikvidovala všechnu revoluční opozici.

Kronštdadtští vzbouřenci byli šedivou amorfní masou, ale masy občas prokazují neuvěřitelnou úroveň politické uvědomělosti. Pokud by se v ní nacházel určitý počet lidí s „vyšším“ politickým uvědoměním, povstání by se možná ani neodehrálo, protože tyto lidé by okamžitě pochopili, že požadavky vzbouřenců jsou v otevřeném rozporu se zájmy Kremlu — a za druhé se v onu dobu vláda již cítila natolik pevně v sedle, že si dovolila bez milosti po-

stavit ke zdi příslušníka jakékoli tendence, která křížila její mocenské plány.

Lidé z Kronštadu byli upřímní, ale naivní. Věřili ve správnost své věci a nepředvíдали taktiku svých protivníků. Čekali na pomoc od zbytku země a věřili, že odrážejí její požadavky. Přestali si uvědomovat fakt, že země se již nachází ve smrtelném sevření diktatury, která již nedovolovala lidem svobodně vyjadřovat svoje přání a svobodně si zvolit své vlastní instituce.

Velká ideologická a politická diskuse mezi „realisty“ a „snílky“, mezi „vědeckými socialisty“ a „revolučním spříseženstvem“ (volnica) (29) byla dobojována se skutečnými zbraněmi v ruce. Skončila v roce 1921 politickou a vojenskou porážkou „snílků“, ale Stalin později prokázal celému světu, že tato porážka byla zároveň porážkou socialismu na šestině zemského povrchu.

29 „Svobodné sdružení“.

LITERATURA

- Alexander, Hunter, *The Kronstadt Revolt of 1921 and Stephan Petrichenko*, in: *Ukrainian Quarterly* XXIII, podzim 1967.
- Anarchy* 2 (Nová řada), březen 1971. Výborné speciální číslo ke Kronštadtu. Obsahuje Berkmana, Ciligu a úplnou recenzi N. Waltra od Avriche
- Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. Princeton University Press, Princeton 1970. Detailní a sympatizující práce, i když někdy psaná příliš z nadhledu a patetická.
- Avrich, Paul (editor), *The Anarchists in the Russian Revolution*. Thames and Hudson, London 1973. Obsahuje Berkmana.
- Berkman, Alexander, *The Russian Tragedy*. Berlin, Syndikalist 1922. Přetisk Sanday (Orkney), Cienfuegos 1976. Částí 3 je *The Kronstadt Rebellion*, původně vydaná jako samostatná brožurka, Syndikalist, Berlin 1922.
- Berkman, Alexander, *The Bolsheviki Myth; Diary 1920–22*. Boni and Liveright, New York 1925. Kapitola „Kronstadt; the Final Act of Russian Anarchism“ je v Avrichovi a I. L. Horowitzovi (ed.): *The Anarchists*, USA 1967.
- Berkman, Alexander, *The „Anti-Climax“*. Syndikalist, Berlin 1925. Odmítnutá poslední kapitola výše psané práce. Otištěno v *Anarchy* 2.
- Ciliga, Anton, *The Kronstadt Revolt.*, Freedom Press, London 1942. Poprvé vydáno v *La Revolution Proletarienne*, 1935. Obsaženo v *Anarchy* 2 a Skirdovi.
- La Commune de Cronstadt. Recueil des Documents comprenant la traduction integrale des Ivestias de Cronstadt*. Belibaste, Paris 1969. Viz rovněž Pravda o Kronštadtě.
- Dan, F. I., *Dva goda skitanii, 1919–21* (Dva roky naříkání, 1919–21). Berlin 1922. Dobrý zdroj menševických dokumentů vztahujících se k tomuto období.
- Daniels, Robert V., *The Kronstadt Revolt of 1921, a Study in Revolutionary dynamics*, in: *American Slavic and East European Studies* X, prosinec 1951.
- Daniels, Robert V., *The Conscience of the Revolution*. Harvard University

- Press, Cambridge (Mass) 1960. Nejlepší zdroj materiálů o nejrůznějších vnitřních opozičních bolševických tendencích.
- Deutscher, Isaac, *The Prophet Armed; Trotsky 1879–1921*. OUP, London 1954.
- Fedeli, Ugo, *Dalla insurrezione dei contadini in Ucraina alla rivolta di Cronstadt*. Milan 1950.
- Fedetoff-White, D., *The Growth of the Red Army*. USA 1944.
- Goldman, Emma, *My Further Disillusionment in Russia*. Doubleday Page, New York 1925. Začleněno do *My Disillusionment in Russia*, Daniel, London 1925.
- Goldman, Emma, *Living my Life*. Knopf, New York 1931, 2 díly. (přetištěno Dover 1970). V novém vydání se neobjevují pasáže o Kronštadu.
- Goldman, Emma, *Trotsky Protests Too Much*. Glasgow 1931. Přetištěno ve *Freedom*, roč. 38, č. 5 (březen 19, 1977).
- Graždanskaja vojna, 1918-21*. Moskva 1928–1930, 3 svazky. První svazek obsazuje článek útoku na Kronštadt od S. Urického, jednoho z bolševických velitelů, který obsahuje i dobrou vojenskou mapu.
- Katkov, George, „The Kronstadt Rising“. *St. Antony's Papers* č. 6 a v *Soviet Affairs* č. 2, 1959.
- Kornatovskii, N. A. (editor), *Kronštadtskij mjačěž; sbornik statej, vospominaniji i dokumentov*. Leningrad 1931. Základní sbírka vzpomínek a dokumentů.
- Krasnaja letopis*. Historický časopis, vydávaný komunistickou stranou v Petrohradě, vydal v roce 1930 sérii článků o Kronštadu. Úplné detaily v Avrichově bibliografii.
- Lazarevič (bez kř. jména), *Kronštadskoe vostanie*, in: *Borba* č. 1–2, 1921. Analýza z pohledu eserů.
- Lenin, V. I., *Potravinová daň*, in: *Vybrané spisy*, sv. 9, 1937.
- Lenin, V. I. a Trockij, L., *Lenin and Trotsky on Kronstadt*. Pathfinder, New York.
- MacDonald, Dwight, *Once More, Kronstadt*. In: *New International*, červenec 1938.
- MacDonald, Dwight, *Kronstadt Again*. In: *New International*, říjen 1939.
- Machno, Nestor, *Pamjati Kronštadtskovo vostaniia*, in: *Dělo Truda*, č. 10, 1926. Ve Skirdovi.
- Maximov, G. P., *The Guillotine at Work; Twenty Years of Terror*. Chicago

1940. Dobře dokumentovaný anarchistický odsudek bolševické diktatury.
- Mett, Ida, *La Commune de Cronstadt; Crepuscule sanglant des Soviets*. Spartacus, Paris 1949 a 1972.
- Pearce, Brian, *1921 and All That*. In: *Labour Review* V, říjen/listopad 1960. Trockistická obhajoba.
- Petričenko, Stefan, *Pravda o Kronštadtských sobytijach*, nedatováno, 1921.
- Petričenko, Stefan, *O příčinach Kronštadtskovo vostaniia*. In: *Znamja Borby* č. 14-15, prosinec 1925–leden 1926. Exilový orgán levých eserů. Obsahuje otevřený dopis politbyru Komunistické strany. Úryvky v této knize. Ve Skirdovi.
- Petrov-Skitaletz, E., *The Kronstadt Thesis for a Free Russian Government*. USA 1964.
- Pollack, Emmanuel, *The Kronstadt Rebellion*. New York 1959.
- Puchov, A. S., *Kronštadtskii mjatež v 1921 godu* (The Kronstadt Rebellion of 1921). Leningrad 1931. Úplný, raně stalinistický pohled na věc. *Pravda o Kronštadtu*. Praha 1921. Vydáno „Volja Rosii“, skupinou levých eserů v exilu. Obsahuje jako přílohu úplnou faksimili (čísla 1–14) kronštadtské Izvestije.
- Rocker, Rudolf, *Der Bankrott des russischen Staatskommunismus*. Syndikalist, Berlin 1921. *Les Soviets trahis par les Bolcheviks (La Faillite du Communisme d'Etat)*. Spartacus, Paris 1973.
- Schapiro, Leonard, *The Origin of the Communist Autocracy*. Bell, London 1955. Academická, ale informačně bohatá práce.
- Serge, Victor, *Once More; Kronstadt*. In: *New International*, červenec 1938.
- Serge, Victor, *A Letter and Some Notes*. In: *New International*, únor 1939.
- Serge, Victor: *Memoires d'un Revolutionnaire*. Seuil, Paris 1951. *Memoirs of a Revolutionary, 1901–41*. OUP, Oxford 1963. Lehce upravená a komentovaná verze zpracovaná Petrem Sedgwickem.
- Skirda, Alexandre (editor), *L' Insurrection de Cronstadt la Rouge. Mouvement Communiste Libertaire*, nedatováno. Včetně článků Antona Ciligy a Victora Sergeho z „La Revolution Proletarienne“ z roku 1938 a textů z anarchokomunistického časopisu *Dělo Truda* (1925–1931).
- Skirda, Alexandre (editor), *Kronstadt, 1921; Proletariat contre Bolchevisme*. Paris 1972. Anarchistický pohled na věc, s překlady *Kronstadt dans la Revolution Russe* od Jefima Jarčuka a *Les Causes de l'Insurrection de Kronstadt* (1926) od Petričenka.

- Trockij, L. — viz rovněž Lenin, V. I. a Trockij, L., *Hue and Cry about Kronstadt*. In: *New International*, duben 1938
- Trockij, L., *More on the Suppression of Kronstadt*. In: *New International*, srpen 1938.
- Trockij, L., *Stalin; an Appraisal of the Man and his Influence*. Hollis and Carter, London 1947.
- Volin (V. M. Eichenbaum), *La Revolution Inconnue*. Paris 1947. Přetištěno Belfond, Paris 1969. *The Unknown Revolution, 1917–21*. Freedom Press, 1955. Lehce upravený překlad od Holley Cantine. První úplné anglické vydání: Black and Red/Solidarity, Detroit 1974. Psáno z anarchistického hlediska. Obsahuje hodnotné citace z kronštdatské Izvestije. [Poznámka českého překladatele: Všechna dosavadní anglická vydání záměrně vynechávala 110stránkový *Doslov* k této Volinově knize (Neznámá revoluce), dá se říci, že z politicky oportunních důvodů, neboť Volin se v něm distancuje od machnovského hnutí a projevuje poněkud konfliktní politické názory. Původci této svévolné cenzury jsou Volinův bratr Boris a příslušný nakladatelský redaktor, známý anarchistický historik Daniel Guérin. Detaily jsou obsaženy v antologii článků Nestora Machna *Boj proti státu a jiné eseje*, konkrétně v doslovu od Alexandra Skirdy, který ji uspořádal.]
- Wright, J. G., *The Truth about Kronstadt*. In: *New International*, únor 1938. Trockistické hledisko.
- Jarčuk, Jefim, *Kronštadt v ruské revoluci*, USA 1923. Ve Skirdovi. Vydáno rovněž ve španělštině.

OBSAH

Předmluva k prvnímu českému vydání.....	3
Kronšadtské události.....	6
Pozadí.....	7
Petrohrad na počátku Kronštadu.....	11
Analýza kronšadtského programu.....	16
Bolševické pomluy.....	22
Výhrůžky a podbízění.....	29
Podpora v Petrohradě.....	31
První boje.....	32
Demoralizace v Rudé armádě.....	34
Reorganizace.....	36
Konečný útok.....	38
Bilance.....	40
Co tehdy říkali.....	42
Anarchisté.....	43
Menševici.....	47
Praví eseri.....	50
Leví eseri.....	53
Leninovy názory.....	54
Petričenkovo svědectví.....	57
Kronšadt: poslední bašta sovětů.....	61
Trockého obvinění.....	62
Bolševické interpretace.....	67
Názory Rosy Luxemburgové.....	70
Třetí sovětská revoluce.....	72
Literatura.....	79

POZNÁMKY

POZNÁMKY

Ida Mettová
KRONŠTADTSKÉ POVSTÁNÍ 1921

Dle prvního českého vydání v rámci Anarchistické knihovny FAS, sv. 4, z roku 1999, dostupného na internetových stránkách fsa.anarchismus.org, upravil a vydal Obzor v roce 2005.

Rozsah: 88 stran, 19859 slov.
Sazba písmem Garamond.

